

Tämä maa rakennetaan yhdessä.

*Suomen Keskustan tavoiteohjelma 2010-luvulle.
Hyväksytty Keskustan puoluekokouksessa Lahdessa 13.6.2010.*

Keskusta.fi

Tämä maa rakennetaan yhdessä.

Suomen Keskustan tavoiteohjelma 2010-luvulle

1. Keskustan tehtävä

2. Työ koko Suomen rakentamiseksi jatkuu

3. Keskustan tärkeimmät tavoitteet

4. Turvallista maailmaa rakentamassa

- 4.1. Tarvitaan yhteistyötä, ei vastakkainasetteluja*
- 4.2. Suomalainen malli on meille hyvä*
- 4.3. Arjen turvallisuutta vahvistettava*
- 4.4. Kestävän kehityksen tielle*

5. Kestävä talous on hyvinvoinnin ehto

- 5.1. Suomikin tienhaarassa*
- 5.2. Yrittäjät uuden tuotannon tekijöiksi koko maassa*
- 5.3. Työtä tarvitaan*
- 5.4. Työelämään lisää laatua*
- 5.5. Verotus on yhteiskunnan kehittämisen väline*
- 5.6. Tuottavuus on hyvä asia*
- 5.7. Liikennepolitiikka uuden kasvun tueksi*

6. Osaaminen ja sivistys

- 6.1. Kulttuurin puolesta*
- 6.2. Koulu elämää varten*
- 6.3. Koulut kaikille koko maassa*
- 6.4. Tiede- ja korkeakoulupolitiikka*
- 6.5. Kehollisesta sivistyksestä voimaa ja elämäniloa*
- 6.6. Jatkuvaa oppimista*
- 6.7. Nuorten syrjäytyminen on saatava loppumaan*
- 6.8. Uussuomalaiset mukaan*

7. Perusturva ja hyvinvointi kaikille

- 7.1. Elämänhallinta tavoitteena*
- 7.2. Terveysten puolesta sairautta vastaan*
- 7.3. Perheen ja lasten puolesta*
- 7.4. Yksin elävien erityisongelmat tunnistettava*
- 7.5. Ikäihmiset*

8. Elinvoimaisten maakuntien ja maaseudun Suomi

- 8.1. Työtä ja toimeentuloa koko Suomeen*
- 8.2. Menestyvä metropolialue ja suuret kaupunkiseudut vahvuutena*

9. Vihreän kasvun vuosikymmenelle

- 9.1. Voimaa luonnosta*
- 9.2. Kohti ympäristön ja talouden sopusointua*
- 9.3. Vihreä teknologia vientiteollisuuden uudeksi tukijalaksi*
- 9.4. Ilmastonmuutos ja energialinjat.*
- 9.5. Vähäpäästöinen arki*
- 9.6. Jätteistä raaka-aineiksi*
- 9.7. Maatalous kuluttajan ystävä*
- 9.8. Metsät biotalouden selkäranka*
- 9.9. Luonnonsuojelu, monimuotoisuus*
- 9.10. Mineraalit ja vesivarat*
- 9.11. Taloudellinen ohjaus*

10. Kansanvallan puolesta verkottuvassa maailmassa

1. Keskustan tehtävä

Ihmisyys ja sen kehitystarve on Keskustalle kaiken yhteiskunnallisen toiminnan ja uudistamisen lähtökohta. Ihmisyydellä tarkoitamme vastuuta lähimmäisistä, ihmisten keskinäistä yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa, toisten tapojen, arvojen ja hengellisen vakaumuksen kunnioittamista ja suvaitsemista sekä vaatimusta yhteiskunnan ehdottomasta oikeudenmukaisuudesta.

Ihmisillä pitää olla oikeus vastuulliseen vapauteen, valintojen tekemiseen elämässä sopuisuudessa toisten tekemien valintojen ja tulevaisuuden vaatimusten kanssa.

Keskusta korostaa kaikessa toiminnassaan ihmisen ja luonnon välistä tasapainoa. Keskusta on suomalainen turvallisuudestamme ja menestyksestämme huolehtiva kansanliike, mutta elinpiirimme on yhteinen maapallo. Tarvitsemme yhä tiiviimpää eurooppalaista ja maailmanlaajuista yhteistyötä ja päätöksentekoa luonnon pelastamiseksi, köyhyyden nujertamiseksi, tasa-arvon edistämiseksi ja rauhan takaamiseksi. Olemme samaan aikaan isänmaallisia ja kansainvälisiä.

2. Työ koko Suomen rakentamiseksi jatkuu

Periaateohjelmansa sanoin Keskusta syntyi sosialismin ja kapitalismin vaihtoehdoksi edistämään ihmisyyttä, toteuttamaan kansanvaltaista yhteiskuntajärjestystä ja taistelemaan tasa-arvon puolesta. Keskusta on alusta pitäen ollut sekä aatteellinen puolue että kansansivistysliike. Keskusta korostaa toiminnassaan henkisiä ja yhteisöllisiä arvoja.

Kaikissa itsenäisen Suomen murrosvaiheissa Keskusta on raivannut tietä ja rakentanut tulevaisuutta. Nuoren tasavallan alkuvuosikymmeninä olimme tekemässä sovintoa, joka kantoi isänmaamme yli sodan koettelemusten. Sen jälkeen olimme viemässä maata läpi kylmän sodan ja rakentamassa hyvinvointiyhteiskuntaa.

Keskustan vetovastuulla selviydettiin myös edellisestä lamasta, mutta sen jälkeen jälkihoito pilattiin leikkaamalla perheiltä, köyhiltä, työttömiltä nuorilta ja maakunnilta.

Myös nykyisen taantuman jälkeisellä vuosikymmenellä maallamme on edessä suuria haastei-

Meille keskustalaisille on erityisen tärkeää:

- huolenpito perheestä, kodista, sosiaalisesta vastuusta ja oikeudenmukaisuuden toteutumisesta
- lasten ja nuorten kasvattaminen ja kouluttaminen osallisuuteen sekä aktiiviseen kansalaisuuteen
- pienituloisten ja vähävaraisten ihmisten aseman parantaminen ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden toteuttaminen
- ihmisten terveyden sekä fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin sekä työelämän kehittämisen monipuolinen tukeminen
- sivistyksen, kulttuurin ja osaamisen arvostaminen ja kehittäminen
- työhön, ahkeruuteen ja yrittäjyyteen kannustaminen ja niiden edellytysten parantaminen hyvinvointimme lähteenä
- työstä, asumisesta ja palveluista huolehtiminen aluepolitiikalla koko Suomessa – maaseudulla ja kaupungeissa
- luonnon ja luonnonvarojen kestävä käyttö ja säilyttäminen tuleville polville
- kansainvälisestä asemastamme huolehtiminen

ta ja mahdollisuuksia. Yksi niistä on, ettei viime laman jälkihoidon vääryyksiä toisteta.

Tämän vuosikymmenen väistämätön kysymys on julkisen talouden tasapainottaminen. Toinen suuri sisäinen haaste on väestörakenteen kehitys, joka uhkaa kasata nuorille sukupolville liian suuren taakan.

Suomalaisten tuloista lähes puolet on saatu viennistä, joka kilpailee yhä enemmän samaa teknologiaa mutta halpaa työvoimaa käyttävien uusien talousmahtien kanssa.

Elämme myös maailmassa, jossa epäonnistuessaan pankit ja valtiot voivat aiheuttaa kauas tuntevia kriisejä.

Ilmastonmuutos ja sen torjunta koskevat kaikkia maita ja kansoja.

Kysymys on, miten näiden haasteiden keskellä edistetään aitoa hyvinvointia ja turvataan sosiaalinen ja alueellinen tasa-arvo.

Keskusta kutsuu jälleen suomalaiset rakentamaan yhdessä tulevaisuutta vakuuttuneena siitä, että voimme selvitä ja menestyä tämänkin vuosikymmenen olosuhteissa.

Osaamisella ja yhteistyöllä voimme rakentaa uudelle sukupolvelle hyvän elämän, kun toimimme yhdessä tosiasioiden pohjalta ja jaamme sekä ilot että surut.

Keskustan yhteiskunnallinen näky on sosiaalisesti ja alueellisesti tasa-arvoinen ja elinvoimainen onnellisten ihmisten ja kunnan kansalaisten demokraattinen maa ja maailma, joka elää sovussa luonnon kanssa ja jossa heikoimmista pidetään huolta.

Keskusta rohkaisee vastuullista vapautta edistämällä yhteisöllisyyttä, valistusta ja humanistista sivistystä.

Tämä vahvistaa kolmannen tien talouspolitiikkaa, joka kannustaa samanaikaisesti työhön ja yritteliäisyyteen sekä tasa-arvon toteuttamiseen koko maalle ja koko kansalle. Talouden kolmannella tiellä valtiolla on vahvempi rooli ja se luo pelisäännöt markkinoille. Näin voimme edistää ihmisten hyvinvointia kestäväällä tavalla. Valtion vahvempaa roolia tulevaisuudessa puolustaa myös se, että vihreämpää, luonnonvarojen kestäväälle käytölle rakentuvaa yhteiskuntaa ei rakenneta pelkästään markkinavoimien avulla.

Keskustalainen Suomi on nykyaikainen ja luonnonvihreä - siihen kuuluu koko maa ja koko kansa.

Keskusta rohkaisee suvaitsevaisuuteen sekä toisten tapojen, arvojen ja hengellisen vakaumuksen kunnioittamiseen.

Keskusta on suomalaisten hyvinvoinnista, turvallisuudesta ja menestyksestä huolehtiva kansanliike elinpiirinsä Eurooppa ja koko maapallo.

Tarvitsemme yhä tiiviimpää eurooppalaista ja maailmanlaajuisia yhteistyötä luonnon pelastamiseksi, köyhyyden nujertamiseksi, tasa-arvon edistämiseksi ja rauhan takaamiseksi.

3. Keskustan tärkeimmät tavoitteet 2010-luvulle

Tämä ohjelma esittää Keskustan tavoitteet 2010-luvulle. Kaikki suomalaiset voivat seurata seuraavia tunnuslukuja, jotka kertojat eri aloilla tapahtuvasta kehityksestä.

Useimmat tunnusluvut löytyvät Findikaattorisista <http://finindikaattori.fi>.

- 1. Äänestysaktiivisuus nousee 75 prosenttiin eduskuntavaaleissa* (vuonna 2007 67,9 %, www.vaalit.fi)
- 2. Suomi nousee YK:n inhimillisen kehityksen indeksissä 10 parhaan joukkoon* (vuonna 2009 Suomi oli 12., Human Development Index, <http://hdr.undp.org/en/>)
- 3. Suomi nousee kolmen maailman kilpailukykyisimmän maan joukkoon* (vuonna 2009 Suomi oli 6., World Economic Forum, <http://www.weforum.org>)
- 4. Suomalaisten onnellisuus lisääntyy* (vuonna 2009 Suomi oli Happy Planet -indeksillä maailman 59. onnellisin maa, <http://www.happyplanetindex.org>)
- 5. Työllisyysaste nousee 75 prosenttiin* (vuonna 2009 68,3 %, www.stat.fi)
- 6. Suomessa toimii 375 000 yritystä* (vuonna 2008 maassamme toimi yritysrekisterin 320 952 yritystä, www.stat.fi)

7. *Tutkimus- kehittämismenot nousevat 4,5 prosenttiin bruttokansantuotteesta* (vuonna 2008 ne olivat 3,72%/BKT, www.stat.fi)
8. *Julkisyhteisöjen talous on saatu kestävästi ylijäämäiseksi* (vuonna 2009 julkisyhteisöjen alijäämä oli 2,2 %/BKT, www.findikaattori.fi)
9. *Suomi on ekologinen mallimaa. Suomi nousee ympäristöpolitiikan tehokkuutta kuvaavassa indeksissä viiden parhaan joukkoon maailmassa* (vuonna 2009 Suomi 12., <http://epi.yale.edu>)
10. *Alkuperäisen luonnon suojelussa onnistumista ilmentää Saimaan norppien kannan lisääntyminen 450 yksilöön* (vuonna 2009 norppia oli 260, www.metsa.fi),
11. *Uusiutuvan energian osuus kokonaisenergian kulutuksesta nousee vähintään 38 prosenttia* (vuonna 2008 28 %, www.findikaattori.fi)
12. *Ihmisen aiheuttama ravinnekuormitus Itämereen vähenee Baltic Sea Action Planin sitoumusten mukaisesti* (Suomen osuus Itämeren ravinnekuormasta on vajaat 4600 tonnia fosforia ja 50 000 tonnia typpeä vuodessa, www.ymparisto.fi)
13. *Lapsiluvun odote nousee pitkällä aikavälillä 2,1:een, jotta väestötasapaino säilyisi luonnollisen uusiutumisen kautta* (vuonna 2009 oli 1,86, www.findikaattori.fi)
14. *Toimeentulotuen saajien määrän kasvu taittuu ja kääntyy laskuun* (vuonna 2008 toimeentulotukea myönnettiin 339394 henkilölle, www.thl.fi).
15. *Kansalaisten huolenpito itsestään ja terveys kehittyvät niin, että korkeintaan 10 prosentilla suomalaisista on painoindeksi yli 30* (Vuonna 2008 25–64-vuotiaista miehistä 17 prosentilla ja naisista 18 prosentilla painoindeksi oli vähintään 30 kg/m², www.findikaattori.fi)
16. *Sosiaali- ja terveystalot turvataan jokaiselle ilman, että kenenkään kunnallisveron aste nousee missään kunnassa yli 22 prosentin* (korkein kunnallisveroprosentti on 21 prosenttia vuonna 2010, www.vero.fi)
17. *Perheiden hyvinvointi kohenee ja kotien ulkopuolelle vuosittain sijoitettavien lasten ja nuorten määrä puolittuu* (Vuonna 2008 oli kodin ulkopuolelle sijoitettuna 16 608 lasta ja nuorta, jossa lisäystä edellisvuodesta noin 3 prosenttia, www.thl.fi)
18. *Nuorten yhteisöllinen osallistuminen kasvaa nykyisestä merkittävästi* (Nuorten ajankäyttö-tutkimus, www.minedu.fi)
19. *25 - 29-vuotiaana ilman peruskoulun jälkeistä tutkintoa olevien miesten ja naisten määrä puolittuu* (vuonna 2008 25 - 29 vuotiaista ilman peruskoulun jälkeistä tutkintoa oli miehistä 19,6 prosenttia ja naisista 12,0, www.stat.fi)
20. *Naisten osuus pörssiyritysten hallituksessa kasvaa vähintään 40 prosenttiin* (vuonna 2010 18,6 prosenttia)
21. *Suomalainen huoltovarmuus peruselintarvikkeiden osalta säilyy nykyisellään.*
22. *Väkivaltarikollisuus vähenee* (väkivallan tai uhkailun kohteeksi joutuneita suomalaisia on ollut kaksitoista sadasta vuonna 2009, www.intermin.fi, www.om.fi)
23. *Alkoholin ja tupakan kulutus laskee.* Alkoholin kulutus asukasta kohden 100 % alkoholina vuonna 2009 oli 10,2 litraa. Päivittäin tupakoivien osuus (%) 25-64 vuotiaista oli vuonna 2008 miehillä 25 ja naisilla 18 prosenttia. (www.findikaattori.fi)
24. *Suomi saavuttaa kehitysrahoituksessa 0,7 prosentin osuuden bruttokansantulosta.* Suomen kehitysyhteistyön osuus bruttokansantulosta vuonna 2008 oli 0,44% (www.findikaattori.fi)

4. Turvallista maailmaa rakentamassa

Pienen kansan ja sen kansalaisten turvallisuus syntyy viisaudesta ymmärtää maailman muuttumista ja kyvystä määrittää siinä oma paikkansa ja toimintansa.

Suomen on seurattava valppaasti turvallisuuspoliittisen toimintaympäristönsä muutosta. Siinä lisääntyvät uudet ihmisen, luonnon ja teknologian aiheuttamat turvallisuusriskit.

4.1. Tarvitaan yhteistyötä, ei vastakkainasetteluja

Euroopan unioni ja Pohjoismaat muodostavat Suomelle tärkeimmän kansainvälisen viiteryhmän. Euroopan Unioni on merkittävin vaikuttamiskanavamme globaaliin kehitykseen.

Suomen tulee jatkaa EU:ssa aktiivista rakentavan vaikuttamisen politiikkaa. EU:n on otettava vahva asema ihmiskunnan suurten ongelmien ratkaisemisessa kuten ilmastonmuutoksen torjunnan, köyhyyden nujertamisen sekä väkivallan ja epätasa-arvon ratkaisemiseksi.

Suomen tulee varmistaa, että EU:ssa otetaan huomioon maamme kansalliset edut, kuten erityispiirteet mm. alue- ja maatalouspolitiikassa.

Euroopan unioni on Suomelle yhä tärkeämpi turvallisuusyhteisö. Haluamme edelleen kehittää Euroopan unionia siten, että siviili- ja sotilasyhteistyö tukevat käytännönläheisesti toisiaan. Kriisinhallintaoperaatioissa tulee kunnioittaa kunkin jäsenmaan omia lähtökohtia. Suomen on kehitettävä aktiivisesti omia vahvuuksiin ja vahvistettava suomalaisten roolia rauhankäynnin- ja sovittelutehtävissä.

Edistysaskeleet siviilikriisinhallinnassa palvelevat myös maamme turvallisuutta ja roolia kansainvälisessä toiminnassa. Suomen on lisättävä suomalaisten osuutta siviilitehtävissä ja poikkeustilanteissa, kuten luonnonkatastrofeissa ja niiden jälkihoidossa.

Kansalaisilla, kansalaisjärjestöillä, elinkeinoelämällä ja tiedeyhteisöllä on voimistuva tehtävä kansallisen ja kansainvälisen turvallisuuden rakentamisessa. Kansalaisille on annettava ulko- ja turvallisuuspolitiikassa todellinen toimijan mahdollisuus ja myös arvoa heidän näkemyksilleen.

Suomi rakentaa arktista kumppanuutta. Uusien meriteiden avautuminen ja kiinnostus Jäämeren luonnonvaroihin lisäävät mielenkiintoa pohjoisiin alueisiin. Tavoitteena tulee olla pohjoisten alueiden tasapainoinen ja ekologisesti kestävä kehitys avautuvia liikennereittejä ja luonnonvaroja hyödynnettäessä. On huolehdittava Barentsin alueen ja muussa yhteistyössä alkuperäiskansojen elinoloista.

4.2. Suomalainen malli on meille hyvä

Sotilaalliseen turvallisuuteen liittyvissä asioissa Suomi säilyttää päätösvalan omissa käsissään. Suomi toteuttaa omaan turvallisuuteensa ja ihmiskunnan haasteisiin soveltuvaa ulko- ja turvallisuuspolitiikka, joka on linjassa EU:n yhteisen politiikan kanssa.

Suomeen ei kohdistu erillistä sotilaallista uhkaa. Laajamittainen kansainvälinen sotilaallinen selkkäus voisi vaarantaa turvallisuuttamme. Suomen tulee omalla ulko- ja turvallisuuspolitiikallaan estää vastakkainasettelua ja edistää monenkeskistä yhteistyötä.

Suomi ei kuulu sotilasliitto Natoon eikä myöskään EU ole luonteeltaan eikä tehtäviltään sotilasliitto. Suomi on rakentanut itselleen oman uskottavan kansallisen puolustuksen, joka ottaa mahdollisimman hyvin huomioon kansainvälisen sopimusjärjestelmän, sekä varautuu torjumaan maahamme kohdistuvan sotilaallisen hyökkäyksen tai sillä uhkaamisen. Sotilasliitto Naton jäsenyyden hakeminen säilyy Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan mahdollisuutena jatkossakin. Nykylinjaa muuttaviin turvallisuuspoliittisiin ratkaisuihin tarvitaan kansan enemmistön tuki ja valtionjohdon laaja yksimielisyys. Nato-jäsenyydestä ei voida päättää ilman kansanäänestystä.

Suomen tulee jatkaa käytännönläheistä Nato-yhteistyötä rauhankumppanuusohjelman pohjalta. Keskusta tukee sotilaallisen yhteistyön tiivistämistä Pohjoismaiden kesken. Keskustan turvallisuuspoliittisesta linjasta päättää puoluekokous. Näköpiirissä ei ole tarvetta linjan muuttamiseen.

Suomi rakentaa puolustusratkaisunsa yleisen asevelvollisuuden varaan. Vain näin voidaan puolustaa koko maata. Yleinen asevelvollisuus on kustannustehokas tapa hoitaa maanpuolustus, ja sillä on myös useita myönteisiä yhteiskunnallisia vaikutuksia. Yleistä asevelvollisuutta tulee yhteiskunnan muutosten seurauksena kehittää ja uudistaa, erityisesti huomioiden siviilikriisinhallinta.

Suomen on pidettävä huolta huoltovarmuudesta poikkeus- ja kriisitilanteiden varalta.

Suomen lähialueilla tulee edistää Pohjoismaisen yhteistyön syventämistä, laaja-alaista Itämeripolitiikkaa ja hyviä Venäjä-suhteita. Itämeren turvallisuuden edistämiseksi on kehitettävä voimakkaasti kaikkien rantavaltioiden yhteistyötä meri- ja ympäristöturvallisuudessa.

4.3. Arjen turvallisuutta vahvistettava

Ihmisen, luonnon tai teknologian aiheuttamat turvallisuusriskit ovat lisääntymässä, ja ne voivat levitä nopeasti ja laajalle. Perinteisten sotilaallisten uhkien ja paikallisten onnettomuuksien väliin on tullut yhä enemmän suuria ei-soti-

laallisia vaaroja, kuten tsunami tai pandemia. Suomen on kehitettävä edelleen tehokkaasti ja perustuslain mukaisella tavalla laajojen siviilikriisien varautumis- ja johtamisjärjestelmää.

Arjen turvallisuutta edistää tehokkaasti sosiaalinen oikeudenmukaisuus, joka estää ennalta rikollisuutta. Erityisesti naisiin tai lapsiin kohdistuvaan lähisuhdeväkivaltaan on tartuttava määrätietoisin toimin. Seksuaalirikosten rangaistuksia on kiristettävä.

Turvallisuusviranomaisten, erityisesti pelastus- ja poliisitoimen toimintaedellytykset ja kansalaisten tarvitsemat viranomaispalvelut on turvattava koko maassa. Yksityinen turvapalvelu voi myönteisesti täydentää viranomaispalveluja, mutta ei korvata niitä.

Rajat ylittävä rikollisuus on lisääntynyt voimakkaasti. EU:n oikeus- ja sisäasioiden yhteistyötä ja lainsäädäntöä rajat ylittävän rikollisuuden torjumiseksi tulee edelleen kehittää.

Oikeuslaitoksen voimavarat on turvattava niin, että se kykenee käsittelemään kohtuullisessa ajassa ihmisten asiat. Rikoksen uhrilla on oikeus saada tarvitsemaansa tukea ja oikeudellista apua. Rikosten tekijöiden tulee saada seuraamuksen jälkeen mahdollisuus sopeutua yhteiskuntaan.

4.4. *Kestävän kehityksen tielle*

Maapallon laajuinen nykyaikaistuminen tarjoaa myönteisiä mahdollisuuksia, joiden toteutumisesta voidaan edistää. Mutta se tarjoaa myös riskejä, jotka toteutuessaan ovat vaaraksi turvallisuudelle. Kansainvälinen turvallisuus ei ole aidan pystyttämistä, vaan ovien avaamista.

Turvallisuuden ja vakauden lisääminen maailmassa edellyttää ilmastonmuutoksen hillitsemistä sekä nälänhädän ja köyhyyden poistamista.

Suomen harjoittamaa kehityspolitiikkaa on suunnattava lasten ja nuorten perusopetukseen ja koulutusmahdollisuuksien parantamiseen köyhissä maissa. Samalla tulee korostaa tyttöjen ja naisten tasa-arvoista asemaa. Tavoitteena tulee olla saada lasten ja naisten oikeuksille erityisasema EU:n ulkosuhteissa ja kehityspolitiikassa.

On panostettava voimakkaasti ruokaturvaan, maatalouden ja maaseudun kehitykseen, metsitykseen ja metsäosaamisen viemiseen, yksityisen sektorin, erityisesti pienyritystoiminnan

kehittämiseen ja osuustoiminnan mahdollisuuksiin. Tavoitteena on parantaa köyhien maiden ihmisten mahdollisuuksia auttaa itse itseään.

Kestävän kehityspolitiikan kulmakiviä ovat toimiva demokratia, ihmisoikeuksien kunnioitus, kansansivistystyö ja kansalaisyhteiskunnan edistäminen.

Pula ruuasta, energiasta ja vedestä uhkaa kárjistyä. Ravinnontuotannon kasvu on pitkään perustunut uusiutumattomien energialähteiden kestävämmään käyttöön. Nykyisillä menetelmillä ei kyetä turvaamaan riittävää ruuan tuotantoa tulevaisuudessa.

Nälänhädän ja äärimmäisen köyhyyden poistaminen edellyttää pienviljelijävaltaisen maataloustuotannon voimakasta kehittämistä ja osuustoimintaa myös avunantajien tuella. Suomella on tässä paljon arvokasta annettavaa.

Köyhien maiden viljelijöillä tulee olla mahdollisuus harjoittaa elinkeinoaan asuinsijoillaan. Se on myös tehokas keino hillitä slummien kasvua kaupungeissa. Heikoimmassa asemassa oleville viljelijöille on annettava kauppapolitiikassa suojaa ja tukea.

Kansainvälisen kaupan vapauttamisessa on etsittävä tasapainoisia alueellista ja kestävästä kehitystä tukevia ratkaisuja.

Suomen tulee nostaa kehitysyhteistyön määrärahojen taso 0,7 prosenttiin bruttokansantulosta vuoteen 2015 mennessä.

Maailma tarvitsee yhteisiä pelisääntöjä vuosikymmenen suurten ongelmien ratkaisemiseksi. Parhaat puitteet sille luo uudistuva Yhdistyneet Kansakunnat, YK.

Valikoitujen maiden ryhmien, kuten G 20, lisääntyessä Suomen on pidettävä myös pohjoismaisen yhteistyön avulla huolta vaikutusmahdollisuudesta niiden toimintaan. Maailmanpolitiikan ja –kaupan päätöksenteon uudistaminen oikeudenmukaiseksi on keskeisiä tavoitteita 2010-luvulla.

5. Kestävä talous on hyvinvoinnin ehto

5.1. Suomikin tienhaarassa

Globaalien haasteiden ja mahdollisuuksien rinnalla Suomi kohtaa tällä vuosikymmenellä vuoden 2008 pankkikriisin aiheuttaman julkisen talouden vajeen sekä ilmastomuutoksen torjumisen vaatimukset. Tämä tulee vaikuttamaan koko vuosikymmenen kaikkeen politiikkaan.

Tällä vuosikymmenellä korostuu myös luonnonvarojen ja biotalouden merkitys. Se tarjoaa maakunnille ja maaseudulle uuden tulevaisuuden näköalan ja mahdollisuuden.

Suomalaisen yhteiskunnan hyvinvoinnin turvaamiseksi on välttämätöntä, että julkisen talouden tasapaino saavutetaan vuosikymmenen puoliväliin mennessä, minkä jälkeen on varsin nopeassa tahdissa vähennettävä julkista velkaa.

Jos kansainvälinen taloustilanne heikkenee äkillisesti, on myös mahdollista, että tasapainotus on tehtävä hyvin nopeasti.

Alkavalla vuosikymmenellä hyvinvoinnin ja julkisen talouden tasapainon turvaaminen vaatii useita toisiinsa liittyviä toimia: on kehitettävä suomalaista yrittämistä ja osaamista, suomalaisen työn määrää ja laatua sekä suomalaisen työn tuottavuutta. Samaan kokonaisuuteen liittyy julkisten menojen ja julkisten tulojen arviointi.

Keskustan ensisijaisena tavoitteena on saada lähivuosina työn ja yrittäjyyden sekä tuottavuuden ja innovaatioiden avulla aikaan sellainen tuotannon kasvu, että veronkorotukset tai menojen leikkaukset jäisivät mahdollisimman vähäisiksi.

Laman taituttua mahdollisesti tarvittavat toimet tulee tehdä siten, että viime laman jälkihoidon aiheuttama syrjäytymiskehitys vältetään eikä lisätä sosiaalista tai alueellista epätasa-arvoisuutta.

5.2. Yrittäjät uuden tuotannon tekijöiksi koko maassa

Julkisen vallan käytettävissä olevin keinoin on pidettävä huolta globalisaation vuoksi vaaravyöhykkeessä olevien toimialojen toimintaedellytyksistä.

Suuret globaalit yritykset ovat tulevaisuudessakin tärkeitä, mutta ne tarvitsevat rinnalleen lisää pieniä ja keskisuuria yrityksiä ja niistä kehittyviä kasvuyrityksiä.

Yrittäjyydestä tulee tehdä myönteinen ja houkutteleva vaihtoehto. Se edellyttää myös kilpailukykyistä veropolitiikkaa ja sosiaaliturvaa yrittäjille. Myös epäonnistuminen pitää sallia ja yrittäjällä on oltava oikeus uuteen alkuun.

Yrittäjäksi ryhtymisen kynnyksestä tulee madaltaa alkaen yrittäjyyttä edistävästä koulutuksesta kaikilla tasoilla. Keskustan kolmannen tien itsensä auttamisen ajatus toteutuu myös yrittäjyytenä, mahdollisuutena omalla työllään nostaa omaa ja muiden hyvinvointia.

Yritysten toimintaedellytyksiä tulee edistää keventämällä byrokratiaa. Erityisesti pienille ja keskisuurille yrityksille suunnattuja hallinnon palveluita tulee selkeyttää ja käytännön saataavuutta parantaa. Kasvuyrittäjyyteen suuntautuvaa koulutusta tule kehittää. Innovatiivisten kasvuyritysten erityisrahoitus on turvattava.

Innovaatiopolitiikassa käynnistettyä uudistamistyötä on jatkettava. Siitä on tehtävä entistä laaja-alaisempaa, käyttäjälähtöisempää, koko yhteiskunnan läpikäyvää ja pienet ja keskisuuret yritykset paremmin mukaan ottavaa.

Aluepolitiikkaa tulee edelleen tehostaa vahvistamalla yritystoiminnan edellytyksiä koko maassa. Tutkimus- ja innovaatiotukea on suunnattava paitsi perustutkimusta hyödyntävään tuotekehitykseen myös pienten ja keskisuurten yritysten räätälöityyn tuotekehitykseen ja markkinatutkimukseen.

Innovaatiopolitiikan eli T&K- rahoituksen kansantuoteosuus on yhdessä elinkeinoelämän kanssa nostettava nykyisestä 4 prosentista asteittain lähemmäs 4,5 prosenttia. Tästä julkisen rahoituksen osuus tulee nousta niin ikään asteittain nykyisestä.

Innovaatorahoitusta on entistä rohkeammin suunnattava palvelusektorille, myös julkisiin palveluihin. Markkinoiden kysyntä ja tarpeet tulee huomioida entistä nopeammin. Ajankohmainen esimerkki tästä on TEKES- rahoituksen mittava lisääminen ympäristö- ja energiasektorille.

Julkisen innovaatiotuen tulee suuntautua entistä enemmän myös pk- yrityksiin. Nykyisiä rahoitusmuotoja on täydennettävä pk- yrityksille verotuksessa suunnattavalla innovaatiöväh-

nyksellä. Yritys voisi saada vähennyistä sovittavaan rajaan asti tutkimus- ja kehittämispanostuksista.

Julkisten rahoitusinstituutioiden, riski- ja lainarahoittajien, voimavarat on mitoitettava paikkaamaan ne rahoitusaukot, joista markkinaehtoiset toimijat eivät huolehdi. Pk- sektorin viera-rahoitusta on lisättävä.

5.3. Työn tekijöitä tarvitaan riittävästi

Voimme pitää huolta hyvinvoinnista ja palveluista vain työtä tekemällä. Kansantalouden perustuu työn määrään ja sen tuottavuuteen. Nyt väestön ikärakenteen muutos uhkaa vähentää radikaalisti suomalaisen työn määrää ja siten laskea suomalaisten elintasoja.

Arvioiden mukaan vuoteen 2020 mennessä työikäisten määrä Suomessa vähenee noin 145 000 henkilöllä ja työiän ulkopuolella olevan väestön määrä lisääntyy noin 430 000 henkilöllä. Lähinä ikääntymisen vuoksi sosiaali- ja terveysalalla tarvitaan vuoteen 2020 mennessä lisää 83 000 työntekijää, ellei palveluja kyetä uudistamaan.

Tänään sataa työelämässä olevaa kohti on noin 50 nuorta tai eläkeikäistä huollettavaa. Jo alkavan vuosikymmenen puolivälissä huoltosuhde on sataa kohti 60 huollettavaa ja seuraavan vuosikymmenen puolivälissä 70 huollettavaa. Monissa osissa maata tämä huoltosuhde on jo nyt huomattavasti näitä koko maan näkymiä heikompi, mikä tekee kunnallistalouden hoidon vähitellen erittäin vaikeaksi.

Ilman laajoja ja vaikuttavia toimia tämän päivän nuorten taakka jää tulevaisuudessa liian suureksi. Pitemmät työurat lähivuosikymmeninä turvaavat tämän päivän nuorten eläkkeitä, kun he aikanaan tuleva eläkeikään.

Vuoteen 2020 mennessä työuria on jatkettava sekä alku- että loppupäästä yhteensä useilla vuosilla ja työikäisillä on lisättävä osallistumisastetta. Työperäistä maahanmuuttoa tulee kehittää ja kotouttaminen hoitaa tuloksellisesti. Syntyvyyttä tulee edistää siten, että lapsilukudote nousisi 2,1:een. Keskusta haluaa parantaa myös vajaakuntoisten, vammaisten ja työrajoitteisten työmahdollisuuksia, jotta koko potentiaalinen työvoima ja osaaminen valjastetaan yhteiskunnan käyttöön.

5.4. Työelämään lisää laatua

Työhön osallistumista voidaan edistää rakenteellisilla toimenpiteillä, mutta keskeistä on kehittää työelämässä viihtymistä ja työelämän laatua.

Työelämän joustomahdollisuuksia tulee kehittää erityisesti pienten lasten vanhemmille esimerkiksi tukemalla mahdollisuutta lyhyemmän työpäivän tekemiseen, sekä kehittämällä muita työelämän käytäntöjä ja poistamalla kannustinloukkuja.

Joustoa tarvitaan myös ihmisen kulloisenkin elämäntilanteen ja elinkaaren vaiheen mukaan. Ammatin vaihto myöhemmällä iällä tulisi mahdollistaa nykyistä joustavammin, mikäli esimerkiksi fyysinen kunto ei enää vastaa alan vaatimuksia. Jo eläkkeelle siirtyneiden työelämään palaamista tai lyhytjaksoista työtekoa on helpotettava.

Työelämän ja kansalaisten elämäntapojen kehittyessä eripituiset työsuhteet tulevat yhä yleisemmiksi. Tämä voi sopia monien työntekijöiden elämäntilanteisiin, mutta myös heikentää työssä viihtymistä ja vaikeuttaa yksilön ja perheen elämää. Työlainsäädäntöä ja sopimuksia on kehitettävä tästä aiheutuvien ongelmien ratkaisemiseksi.

Lisääntyvien kilpailupaineiden aiheuttama kiire, henkinen paine ja epävarmuus koettelevat työssä käyvien ihmisten henkistä ja ruumiillista hyvinvointia yhä useammin. Näihin työelämän kehityspiirteisiin on vastattava parantamalla sekä johtamistaitoja että kaikkien työntekijöiden työyhteisötaitoja jatkuvan koulutuksen periaatteella. Työterveyshuoltoa tulee suunnata entistä enemmän ennaltaehkäisevään suuntaan.

Sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumisessa riittää vielä tehtävää 2010-luvun Suomessa. Naisten ja miesten välillä on edelleen perusteettomia palkkaeroja. Tavoitteena on tasoittaa edelleen perhevapaista aiheutuvia kustannuksia nais- ja miesvaltaisten alojen välillä sekä palkkatasa-arvon toteutuminen vuoteen 2020 mennessä.

Aktiivisesti työtä tekevän ihmisen pitää tulla tuloillaan toimeen. Suomesta ei saa tulla työssäkäyvien köyhien maata.

5.5. Verotus on yhteiskunnan kehittämisen väline

Alkavan vuosikymmenen haasteista selviämisen edellyttää oikein ajoitettua kokonaisveroasteen hallittua nostamista. Sen raamien sisällä on kuitenkin edelleen uudistettava verotusta niin, että lamasta seuraavat laskut maksetaan oikeudenmukaisesti.

Eri veromuotojen painopistettä säätelemällä tulee varmistaa se, että kaikki osallistuvat taantuman jälkihoitoon mahdollisuuksiensa mukaisesti. Veropolitiikan pitää edelleen kannustaa työn tekemiseen ja työn antamiseen sekä edistää yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta.

Suomeen tulee luoda kilpailukykyä parantava, eurooppalaisen yhteistyöhön sopiva verojärjestelmä, joka tehokkaasti ohjaa kulutusta ja tuotantoa ympäristön kannalta oikeaan suuntaan. Veroasteet voidaan pitää matalampina, kun veropohja pidetään mahdollisimman laajana.

Erilaisten vähennysten ja verotukien tarkoituksenmukaisuus on arvioitava sillä perusteella, kuinka hyvin ne toteuttavat niille asetetut tavoitteet. Pääomatulojen ja ansiotulojen verotuksen on oltava oikeudenmukaisessa suhteessa toisiinsa eikä yrityksille tarkoitetuilla veromuodoilla saa kiertää tuloveroa.

Ilmastomuutoksen torjunta edellyttää voimakkaita taloudellisia ohjauskeinoja. Puhdas markkinatalous ei huomioi ilmastomuutoksen markkinoiden ulkopuolisia tai ylisukupolvisia kustannuksia. Ympäristöperusteisia verouudistuksia on jatkettava.

Energiaverotuksessa tulee selvittää päästöjen mukaan määräytyvää veroa. Kysynnän ja tuotannon ohjaaminen ympäristön kannalta järkevään suuntaan voidaan toteuttaa suosimalla verotuksessa uusiutuvien energialähteiden käyttöä.

Myös kulutusverotuksen ohjaavaa vaikutusta pitää käyttää yhteiskunnallisesti tavoiteltavien asioiden saavuttamiseksi. Erilaisten arvonlisäverokantojen avulla voidaan kulutusta siirtää työllistävien palvelujen ja tuotteiden ostamiseen.

Yksittäisten kansalaisten pienten pääomatulojen verotusta pitää alentaa. Näin edistetään kotimaisten osakkeiden omistusta laajemmissa kansalaispiireissä, mikä vahvistaa talouttamme ja sen kasvuyrittäjyyttä.

Kansalaisyhteiskunnan vahvistamiseksi tulisi harkita lahjoitusten verovähennysoikeuden laajentamista yliopistoille annettavista lahjoituksista myös muille opetus- kasvatus tai sivistystyötä tekeville niin julkisille kuin yksityisillekin yhteisöille. Myös hoiva-alalle ja kehitysyhteistyöhön annettavien lahjoitusten vähennysoikeutta tulisi harkita.

Suomen nykyinen yhteisöverotus toimii varsin hyvin. Sen muutostarpeet tulevat lähinnä muualla tehtävistä, verokilpailuun johtavista päätöksistä. On tarpeen koordinoita verojärjestelmiä Euroopan unionin jäsenmaiden kesken erityisesti taantuman jälkihoidon vaiheessa.

Yritys- ja pääomaverotuksen kehittämisessä lähtökohtana tulee olla yrittäjyyden ja investointien edistäminen Suomessa. Veroratkaisujen on kannustettava yrityksiä kasvuun ja panostamaan osaamiseen.

Kiinteistöveroa ei tule laajentaa koskemaan maa- ja metsätalousmaata.

5.6. Tuottavuus on hyvä asia

Maamme teollisuudessa työn tuottavuus on parantunut merkittävästi viime vuosikymmeninä. Sen sijaan julkisen sektorin tuottavuus on ajoin jopa heikentynyt. Tietotekniikan ja sen tuottavuuden kehitystä valtionhallinnossa ja kuntasektorilla ovat hidastaneet rakenteelliset seikat. Tästä kärsivät veronmaksajat, kansalaisten palvelut sekä yksityisen sektorin tuottavuus.

Valtion ja kuntien ICT -toimintojen saaminen ajan tasalle on alkavan vuosikymmenen tärkein kansallinen tuottavuushanke. Se on myös nykyaikaisen palvelun välttämätön edellytys. Sosiaali- ja terveyshuollon organisaatiomallia kehitettäessä tulee varmistaa kaikkien sairaaloiden ja terveyskeskusten järjestelmien yhteentoimivuus tulevaisuudessa.

Asiointia julkishallinnon palveluissa internetin kautta on helpotettava. Kansalaisten on saatava käyttöönsä sähköinen palvelu, joka sisältää kunnan ja valtion laskut sähköisesti sekä mahdollisuuden asiointiin kaikissa keskeisissä julkisissa palveluissa. Erityisen tärkeää on varmistaa asiointi terveydenhuollossa, kuten ajanvarauksen tekeminen ja tulosten saanti sekä omien potilastietojen katselu. Sähköisen asiointin on katettava kaikki palvelupisteet vuoteen 2013 mennessä.

Kansalaisilla on muutoinkin oltava mahdollisuus laajaan sähköiseen viranomaisasiointiin. Terveystieteiden ratkaisujen lisäksi pitää kehittää sähköisiä menetelmiä opiskelun ja oppimisen helpottamiseksi sekä välineitä koulun ja kodin yhteydenpitoon.

Valtion on ohjattava julkisen sektorin tietotekniikkahankintojen standardeja nykyistä enemmän yhteensopivuuden varmistamiseksi.

Julkisten asiakaspalvelujen saatavuuden turvaamiseksi tulee ottaa nopeasti käyttöön koko maassa kattava yhteispalvelupisteiden verkosto sekä edistää etäpalveluratkaisuja niillä alueilla, joissa fyysisiä asiakaspalveluja ei ole muutoin saatavilla.

Kattavan videoneuvottelujärjestelmän käyttöönoton kautta turvataan viittomakielen sekä vieraskielisten palvelujen saatavuus koko maassa toimivasti ja tehokkaasti. Harvaan asutuilla alueilla on edistettävä palvelujen saatavuutta uusilla liikkuvilla palveluratkaisuilla.

5.7. Liikennepolitiikka uuden kasvun tueksi

Liikenneinfrastruktuurin toimivuus, kunto ja hintakilpailukyky muodostavat perustan koko maan voimavarojen hyödyntämiselle.

Kansainvälistä kauppaa palveleva meriliikenne nykyaikaisine satamineen ja koko maata palveleva kotimainen verkosto on pidettävä kunnossa. Lähivuosina on painopistettä siirrettävä perusväylänpitoon.

Uusiutuvan energian ohjelma sekä laaja kaivosohjelma edellyttävät alkavalla vuosikymmenellä myös mittavia investointeja koko logistisen ketjun toimivuuteen, mukaan lukien yksityistiet ja alempiasteinen tiestö.

Liikenneverkon kehittäminen edellyttää nykyistä voimakkaampia rahoituspanoksia ja uusia rahoitusmuotoja. Budjettirahoitus ainoana rahoitusmallina on liian jäykkä eikä se vastaa tehokkaalla tavalla uuden kasvun haasteisiin ja tarpeisiin.

Yhtenä rahoituskanavana on harkittava Uusi sukupolvien Suomen tulevaisuusrahaston rakentamista. Sen voimavarat voitaisiin koota kotimaahan ja ulkomaille tarjottavilla joukko- ja palvelukirjallainoilla mukaan lukien kansan tulevaisuusobligaatiot. Näin kaikki halukkaat suo-

malaiset voisivat päästä mukaan rakentamaan tulevaisuuden Suomea.

Valtion tulee pysyä merkittävänä omistajana liikenteen peruspalveluja tuottavissa yhtiöissä.

Postipalvelujen saamisen kohtuullisin kustannuksin kaikkialla Suomessa on turvattava.

Eri liikennemuodot tulee sovittaa yhteen parhaalla ja tehokkaimmalla tavalla. Näin liikennepolitiikka tukee uutta taloudellista kasvua, yrittäjyyttä, vientiä ja työllisyyttä. Lisäksi liikennepolitiikan pitää edistää ilmasto- ja ympäristövoittoja.

Liikenneverkon suurimmat ongelmat ovat vilkkaimpien kaksikaistaisten teiden turvallisuus ja rataverkon osittainen kapasiteetin täyttyminen. Maakuntakeskukset tulee kytkeä toisiinsa ja pääkaupunkiseutuun hyvillä rautatieyhteyksillä ja keskikaiteellisilla, turvallisilla teillä.

Keskustan mielestä on panostettava myös pääkaupunkiseudun kehyskuntien, että muiden kasvukeskusten alue- ja seudullisten teiden nopeaan täydentämiseen ja parantamiseen.

Asunnot, palvelut, työpaikat ja virkistysalueet on yhdistettävä toisiinsa kevyen liikenteen väylillä.

Liikenneverkon kehittämisessä tulee ottaa huomioon uudet lupaavat kasvualat, kuten kaivannaisteollisuus, matkailu ja bioenergia. On etsittävä uusia ratkaisuja elinkeinoelämän kuljetuskustannusten alentamiseksi.

Elinkeinoelämän kuljetusten ohella liikennepolitiikan pitää varmistaa kansalaisten turvallinen arjen liikkuminen, työmatka- ja asiointiliikenne. Liikenteen päästöjä tulee alentaa kannustamalla entistä ympäristöystävällisempien ajoneuvojen hankintaa. Sähkö- ja hybridiautojen käyttöönottoa tulee edistää.

Älykkäillä liikennejärjestelmillä tulee luoda ympäristöystävällisempää, turvallisempaa ja tehokkaampaa liikennettä. Älytekniikan avulla voidaan ohjata, opastaa ja ennakoita kuljetuksia, kunnossapitoa ja liikennettä järkevällä ja kestäväällä tavalla.

Liikennepolitiikan kiireellisimpiä tehtäviä on nopeiden tietoliikenneyhteyksien turvaaminen koko maassa. Yhteydet on varmistettava julkisin varoin niillä alueilla, joissa tämä tavoite ei toteudu kaupallisilla edellytyksillä. Yhteyksien to-

teutusta ei pidä rakentaa vain yhden teknologian varaan.

Keskusta haluaa turvata asiointiliikenteen myös haja-asutusalueella. Asiointiliikenteen turvaaminen edellyttää valtion ja kuntien yhteistä rahoitusta. Asiointiliikenne turvataan yhdenvertaisena yleispalveluna.

6. Osaaminen ja sivistys

6.1. Kulttuurin puolesta

Tiedon ja humanistisen kulttuurin tasapainoinen yhdistyminen koulutuksessa ja kulttuurielämässä on edellytys kansalaisten elämänhallinnan kehittymiselle sekä tasapainoiselle sosiaaliselle ja taloudelliselle kehitykselle. Taiteen ja kulttuurin hyvinvointia ja terveyttä edistävä merkitys on nähtävä osana laajempaa hyvinvointipolitiikkaa. Taiteen ja kulttuurin tukea ei näin ollen tule asettaa vastakkain sosiaali- ja terveyssektorin resurssivaatimusten kanssa.

Nuoren Suomen yhtenä aatteellisena perillisenä keskustalaisten on rohkaistava luovan kulttuurin edustajia jälleen kukoistuksen vuosikymmenelle, jossa esikuvan tavoin taide osaltaan etsii maalle suuntaa paitsi kansallisesti arvokasta elämää rikastuttavalla myös kansainvälisesti merkittävällä tavalla.

Demokraattisessa maassa valtion ei tule puuttua kulttuurin sisältöihin, mutta politiikka voi korostaa, että tieteellä, taiteella ja uskonnolla on kullakin oma mahdollisuutensa voimaannuttaa kansalaisia kohtamaan avoimella mielellä tulevaisuuden haasteet ja osallistumaan niiden ratkaisemiseen.

Kansalaislähtöiseen kulttuuritoimintaan, kuten vapaiden ryhmien toimintaan ja taiteen perusopetukseen käytettäviä voimavaroja on edelleen lisättävä, jotta kulttuurista tulisi osa jokaisen ihmisen elämää. Kulttuurirahoitus tulee turvata tasapuolisesti eri kulttuurin aloille ja koko maassa.

Luovalla kulttuurilla ja sen kotimaisella ja kansainvälisellä vastaanotolla on myös tärkeä merkitys harjoittajiensa toimeentulolle, joka on turvattava nykyaikaisin toimintatavoin. Luovilla aloilla on myös kasvava työllistävä ja laajempi taloudellinen merkitys.

6.2. Koulu elämää varten

Suomen menestys edellyttää koko maan henkisten voimavarojen rohkaisemista ja mahdollisuuksien tarjoamista niiden täysimääräiselle toteuttamiselle. Tämä edellyttää laajaa, koko maan kattavaa sivistyksen osaamisverkostoa aina peruskoulusta korkeakouluihin saakka.

Opetuksen tärkeän tietosisällön rinnalla koulussa tulee korostaa itsenäistä ajattelua ja sosiaalisia taitoja sekä oman identiteetin, omaehtoisen toimintakyvyn ja vastuullisen vapauden kasvua. Tämä edellyttää humanistisen kulttuurin ja taitoineksen riittävää osuutta koulussa.

Sivistysvaltio luo edellytykset kansalaisten persoonan kehittymiselle ja syvemmälle eettiselle sivistykselle demokraattisten arvojen mukaisesti, mutta ei puutu tätä edistävän kulttuurin sisältöön. Tämän mukaisesti koulussa tulee olla perheen valitseman oman uskonnon tai katsonuksen opetusta. Kristilliseen perinteeseen kuuluvia koulun ja päiväkodin yhteisiä juhlatilaisuuksia tulee järjestää jatkossakin.

Oppilaskuntatoiminta on oiva tapa oppia kantamaan vastuuta. On tärkeää saada myös paikalliset urheilu- ja muut seurat mukaan koulun arkeen.

Koulun ja sivistystyön tulee antaa jokaiselle suomalaiselle kansanvallan perustiedot ja taidot. Nykyisiin oppisisältöihin on perusteltua liittää osaamiskokonaisuus viestintä- ja vuorovaikutustaidoista ja yhteistoiminnan osaamisesta sekä omatoimisuudesta ja vastuunkantamisesta. Oppiaineiden välisiä raja-aitoja on madallettava.

Täysipainoinen toiminta verkkoyhteisöissä edellyttää medioiden käytön osaamista ja oppimista kriittisiksi medioiden käyttäjiksi.

Koulutusta järjestävien tahojen on kyettävä profiloitumaan nykyistä paremmin omien vahvuusalojensa mukaisesti. Rahoitusjärjestelmässä tulee olla yhä suurempi painoarvo laadullisilla mittareilla.

Kouluja sekä muita oppimisympäristöjä tulee kehittää teknologisesti ja sosiaalisen oppimisen kannalta ajan ja työelämän vaatimalla tavalla.

6.3. Koulut kaikille koko maassa

Tasa-arvoisten koulutusmahdollisuuksien ja koulutetun työvoiman saatavuuden turvaami-

seksi koulutuksen tulee kaikilla tasoilla kattaa koko maa.

Perusopetuksen kansainvälisestikin korkea tiedollinen laatu ja voimavarat tulee turvata täydentäen oppimiskokonaisuutta elämäntaitoa kehittäväällä aineksella. Eri ikäisten oppilaiden koulumatkat eivät saa tulla liian pitkiksi. Koulutusjärjestelmän tulee turvata jatkossakin kaikille mahdollisuus yhdenvertaiseen koulutusmahdollisuuksiin kotipaikasta tai sosiaalitaustasta riippumatta.

Jokaiselle nuorelle tulee varmistaa koulutuspaikka toisella asteella, lukioissa ja ammatillisessa koulutuksessa.

Toisen asteen hallinnollista rakennetta ja yhteistoimintaa tulee kehittää lukion ja ammatillisen koulutuksen jaon pohjalta siten, että

- pidetään huoli jokaisen nuoren siirtymisestä peruskoulusta suoraan toiselle asteelle,
- lopetetaan koulupudokkuus,
- turvataan alueellisesti kattava lukioverkko ja ammatillinen koulutus,
- koko ikäluokan monipuolinen koulutus turvataan myös harvaanasutuilla alueilla.

Lukion yleissivistävä perustehtävä tulee säilyttää ja samalla tarjota mahdollisuus lukioiden profiloitumiseen, mukaan lukien ammatillinen painotus. Luokattoman lukion kokemuksista tulee tehdä arvio, jossa yhtenä ongelma-alueena käsitellään kouluajan pitenemistä kolmesta neljään vuoteen.

6.4 Tiede- ja korkeakoulupolitiikka

Suomen tulevaisuuden keskeinen perusta on tutkimuksen, koulutuksen ja innovaatioiden huipputaso. Yliopistot ratkaisevat huippuosaamisen ja tutkimuksen sekä aluettaan palvelevan akateemisen osaamisen kehittymisen ja tuottamisen.

Yliopistoille tulee turvata rahoitus siten, että ne voivat asianmukaisten valtakunnallisten kokonaisuuksien ja tarpeiden puitteissa ja tarvittaessa yhteistoiminnassa kehittää toimintamallejaan.

Innovaatiojärjestelmän perusta tulee turvata varmistamalla yliopistojen, tutkimuslaitosten ja

ammattikorkeakoulujen toimintaedellytykset. Yliopistojen perustutkimuksen ja ammattikorkeakoulujen tutkimus-, kehitys- ja innovaatio toiminnan perusrahoituksen tasoa on nostettava. Perusrahoituksessa on enemmän kannustettava koulutuksen laadun kehittämiseen.

Perustutkimusta tulee vahvistaa ja sen kansainvälinen taso turvata.

Suomessa tulee olla useita kansainvälisiä tutkimuksen huippuyksiköitä ja osaamiskeskittyymiä.

On välttämätöntä, että Suomessa on alueellisesti kattava, jokaiseen maakuntaan toimintansa ulottava yliopisto- ja ammattikorkeakouluverkko, joka mahdollistaa sekä huippututkimuksen että alueellinen palvelu- ja kehittämistehtävä.

Ammattikorkeakouluverkosto tulee pitää kattavana koko maassa hyvän koulutuksen turvaamiseksi koko ikäluokalle sekä tasapainoisen aluekehityksen turvaamiseksi koulutuksella ja soveltuvalla tutkimuksella niin, että kunkin alueen elinkeinoelämälle on paikallisesti tarjolla tarvittavaa osaamista.

On välttämätöntä, että korkeakoulutus säilyy suomalaisille maksuttomana. ETA-alueen ulkopuolisilta opiskelijoilta voidaan periä lukukausimaksuja. Tällöinkin vähävaraisten opiskelumahdollisuus taataan stipendijärjestelmällä.

6.5. Kehollisesta sivistyksestä voimaa ja elämäniloa

Liikunnan ja urheilun kehittämisen tulee olla kiinteä osa suomalaista kulttuuria ja yhteiskuntaa.

Tavoitteena tulee olla sellainen yhteiskunta, joka kannustaa liikkumiseen ja tarjoaa siihen koko väestölle tasavertaiset ja monipuoliset mahdollisuudet.

Liikunnallisesti aktiivinen elämäntapa synnyttää vahvan pohjan terveille elämälle sekä lisää yksilön ja yhteisön kokonaisvaltaista hyvinvointia. Siksi sitä tulee rohkaista ja edistää.

Urheilu voi luoda lahjakkaille nuorille mielekkään mahdollisuuden ilmaista itseään ja saada kokemuksia haasteista ja niihin vastaamisesta. Nyky-yhteiskuntaan ja sen eettisiin arvoihin oikein liitetyn huippu-urheilun kautta yhteiskunnassa voidaan kokea myönteistä elämäniloa ja inspiraatiota.

Liikunnan tärkein ryhmä on lapset ja nuoret – silloin opitaan liikunnallinen elämäntapa ja rakennetaan perusta keholliselle sivistykselle, jonka suurin merkitys ilmenee myöhemmin yksilön vastuuna omasta terveydestään ja toimintakyvystään. Keskustan mielestä liikuntaa tulee lisätä kaikilla koulutusasteilla.

6.6. Jatkuva oppimista

Yksilön ja yritysten on voitava kehittää ja päivittää jatkuvasti työssä tarvittavaa osaamista. Se vaatii halua, kykyä ja mahdollisuutta elinikäiseen oppimiseen kaikilla koulutustasoilla.

Myös työurien pidentäminen edellyttää työelämässä jaksamisen ja viihtymisen lisäksi palveluiden lisäämistä opintoja varten ja niiden aikana. Aikuiskoulutuksen uudistamista tulee siksi jatkaa.

Oppisopimuskoulutusta on laajennettava ja sen piiriin on saatava lisää yrityksiä. Se voisi olla paras väylä monelle nuorelle, mutta myös mahdollisuus työelämän varrella.

Vapaan kansansivistystyön kansalais- ja työväenopistojen, kansanopistojen, kansansivistysjärjestöjen ja kirjastojen merkitys on jatkuvasti kehittyessään suuri myös tällä vuosikymmenellä ja niiden voimavarat on turvattava.

6.7. Nuorison puolesta

Nuorten toiminta omilla yhteisöissään on tärkeä osa kansalaisyhteiskuntaa. Se tarjoaa kasvamisen ja oppimisen aktiiviseksi kansalaiseksi sekä ilon ja mielihyvän kokemisen. Yhteiskunnan on edelleen luotava edellytykset tällaiselle toiminnalle, joka kattaa perinteisen vahvan järjestötoiminnan ja nuorten uudet osallistumismuodot omilla ryhmissään.

Valtaosa nuorista kehittyy historiamme osavimmaksi sukupolvensä. Toisaalta kasvava vähemmistö joutuu koulun ja kodin ulkopuolelle, jolloin riski työttömyyteen ja sosiaaliseen syrjäytymiseen kasvaa.

Nuorten syrjäytymisestä on tullut yksi vakavimmista yhteiskunnallisista ongelmista.

Syrjäytymisen estämiseksi ja syrjäytymiskierteeseen joutuneiden auttamiseksi on yhteiskunnan ja sivistyspolitiikan toimintoja arvioitava kokonaisuudessaan uudestaan.

Opetus-, sosiaali-, terveys- ja nuorisotoimien kesken on kunnissa pikaisesti päätettävä nuorten tukemisen vastuista ja yhteistyöstä. Ennakoluultomasti tulee toteuttaa uusia toimintamuotoja, kuten etsivää nuorisotyötä.

Tehokkaan ratkaisun mahdollistamiseksi seuraavassa hallituksessa tulee olla lasten ja nuorten kysymyksistä päiväkodista toisen asteen loppuun vastaava koulu-, perhe-, ja nuorisoministeri, joka vastaa lasten ja nuorten kasvuketjusta päiväkodista toisen asteen loppuun.

Koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon sekä psykososiaalisen tuen resursseja tulee vahvistaa ja toimintatapoja tulee kehittää moniammatilliseksi. Syrjäytymisriskissä olevat lapset ja nuoret tulee tavoittaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Tällä hetkellä nuoria syrjäytyy erityisesti koulutasolta toiselle siirryttäessä. Siksi erityistä huomiota tulee kiinnittää opinto-ohjaukseen sekä peruskoulun ja toisen asteen siirtymävaiheeseen.

Vanhempien tulot eivät saa olla esteenä peruskoulun päättävän nuoren opintoetuuksien (opintoraha ja asumislisä) saamisessa silloin kun nuoren opiskelupaikka ja asunto sijaitsevat toisella paikkakunnalla.

Koulun tulee olla mielekäs paikka myös heikommin pärjävälle oppilaalle. Tämän vuoksi elämykselliselle oppimiselle on annettava lisää aikaa ja tilaa.

Koulukiusaamista ei tule sallia. Siihen on puuttettava nopeasti ja ammattitaitoisesti.

Koulukiusaamisen ja syrjäytymisen syiden ymmärtäminen on laajasta tutkimustoiminnasta huolimatta puutteellista. On ilmeistä, että suomalaisen koulun pedagogisissa perusteissa ei ole riittävästi otettu huomioon ihmisyyden ja sen kehitystarpeen kaikkia puolia. Alkavalla vuosikymmenellä tarvitaan lisää eettistä ymmärrystä ja kasvamista.

6.8. Uussuomalaiset mukaan

Myös monet uussuomalaiset ovat syrjäytymisvaarassa. Maahanmuuttajien kotouttamiseen tulee kiinnittää enemmän huomiota.

Kotouttaminen voi onnistua vain, jos uussuomalaiset oppivat tuntemaan, ymmärtämään ja arvostamaan kulttuuriamme ja yhteiskuntaam-

me, oikeuksia ja velvollisuuksia sekä samaan aikaan säilyttämään lakiemme puitteissa oman kulttuurinsa ominaispiirteet. Ratkaisevassa roolissa kaikille maahanmuuttajille on kotimaisen kielen oppiminen.

Nuoret uussuomalaiset tarvitsevat erityistä tukea koulussa, jotta he saavat valmiudet kasvaa yhteiskuntamme aktiivisiksi ja tasa-arvoisiksi jäseniksi. Osa tätä on oman äidinkielen hyvä oppiminen. Lisäksi lasten vanhempien kielitaitoa on tuettava. Uussuomalaisien mahdollisuuksiin päästä opettajankoulutukseen on kiinnitettävä huomiota ja heidän haluamansa oman uskonnon suomalaisesta opettajakoulutuksesta on pidettävä huolta.

Kotouttamista edistää, ettei asutus keskity vain yksittäisille asuinalueille. Asuntopolitiikan keinovalikoimaa tulee laajentaa tämän tavoitteen saavuttamiseksi. On pidettävä huolta uussuomalaisien tasavertaisista työllistymismahdollisuuksista.

On päättäväisesti torjuttava maahanmuuttopolitiikassa ilmenneiden ongelmien käyttö rasistisen vihanlietsonnan välikappaleena. Uussuomalaiset on nähtävä työelämässä ikääntyvän Suomen uutena, myönteisenä osana.

Ulkomaalaispolitiikan pääpainon on oltava työperäisessä maahanmuutossa, sillä tarvitsemme osaavaa työvoimaa. Oman kansallisen vastuunsa kantavassa pakolais- ja turvapaikkapolitiikassa Suomen toiminnan ja etuuksien on 2010-luvulla paikallaan olla lähellä eurooppalaisia tasoja.

7. Perusturva ja hyvinvointi kaikille

7.1. Elämänhallinta tavoitteena

Keskustan lähtökohtana on, että ihminen kantaa vastuun omasta elämästään ja lähimmäistään sekä huolehtii niistä, joiden omat voimat eivät riitä. Sosiaalipolitiikan keskeinen tehtävä on ennalta edistää ihmisen omavoimaisuutta ja vähentää näin palvelutarvetta, jotta voimavaroja riittäisi palveluita joka tapauksessa tarvitseville.

Onnistuakseen elämänhallinnan edistämiseksi sosiaaliturvaa on rakennettava yhdessä sivistyksen ja kasvatuksen kanssa.

Sosiaaliturvan avulla varmistetaan kohtuullinen toimeentulo työttömyyden, sairauden, vanhuuden sekä lapsen ja muun omaisen hoitamisen ajaksi.

Nykyaikaisessa yhteiskunnassa työ sekä työttömyys ja työttömyysturva, koulutus, verotus ja syyperusteinen sosiaaliturva kietoutuvat toisiinsa. Niiden yhteen sovittamista tulee edelleen jatkaa. Tähän suuntaan on otettu askelia, kun tällä vaalikaudella on vahvistettu syyperusteista perusturvaa ja korotettu kunnallisverotuksen perusvähennystä merkittävästi.

Kannustinloukkuja, väliinpuotoajia ja kannustavuuden puutetta on kuitenkin vielä jäljellä. Siksi pienten työtulojen tuloverotusta, sosiaaliturvaa ja opintoturvaa yhteen sovittamalla tulisi kehittää asteittain kannustavaa vähimmäisturvaa, jotta työn tai koulutuksen motivaatio ja vastaanottaminen helpottuu.

Ensimmäisenä askeleena tällä tiellä on toimeentulotuen perusosan siirto KELA:lle. Silloin yhdellä viranomaisella on riittävä tietovaranto kannustavan vähimmäisturvan kehittämiseksi ja mahdollisuus myös sen toimeenpanoon. Siirto vahvistaisi ihmisten välistä yhdenvertaisuutta ja parantaisi heidän toimeentuloaan.

Järjestely varmistaisi sen, että ihmiset saisivat sen turvan, mikä heille lainsäädännön mukaan kuuluu. Näin myös kuntien sosiaalityölle jäisi paremmat mahdollisuudet huolehtia ennalta ehkäisevästä toiminnasta.

Toisessa vaiheessa tulisi kannustavaa perusturvaa kehittää niin, että KELA voisi toimia työtuloja, sosiaaliturvaa ja verotusta yhteen sovitettavana viranomaisena ja eri osia soviteltaisiin asteittain yhteen koulutukseen ja työelämään kannustavuutta lisäten.

Keskustan sosiaalipoliittisena tavoitteena on työntekoon kannustava ja yksinkertainen sosiaaliturva, joka voidaan toteuttaa negatiivisen tuloveron tai perustulon keinoin.”

Viime vuosina alkanutta perusturvan tason korjaamista on jatkettava järjestelmällisesti eteenpäin. Erityisesti on huolehdittava siitä, että kansaneläke pitkäaikaisena toimeentulon turvaajana tarjoaa mahdollisuuden asianmukaiseen elämäntapaan. Takuueläkkeen tason nostamisen avulla tulisi parantaa myös monien vammaisten elämisen ehtoja.

Toimeentuloturva tulee kehittää siten, että ihmisen toimintakykyä parantavat tukimuodot

kuten koulutuksen, kuntoutuksen ja työharjoittelun aikaiset tuet kannustavat aktiivisten vaihtoehtojen valintaan. Osatyökykyisten työskentelymahdollisuuksia tulee edelleen parantaa.

Ansioturvan tehtävänä on huolehtia siitä, ettei tulotaso sairauden, työttömyyden tai vanhuuden takia laske merkittävästi. Ansioturva vähentää ihmisten kokemaa turvattomuutta ja pienentää suhdannevaihteluiden haitallisia vaikutuksia.

7.2. Terveyden puolesta sairautta vastaan

Ihmisellä on vastuu omasta terveydestään, ja myös perusoikeus saada sairauteensa hoitoa. Terveitä elämäntapoja ja ennaltaehkäisevää terveydenhuoltoa tulee rohkaista ja edistää. Myös valtionosuusuudistusten tulee tukea ennaltaehkäisevää terveydenhuoltoa kunnissa.

Terveydenhuolto on kokonaisuus, joka on oltava arjessa kaikille suomalaisille yhdenvertaisesti saatavilla. Hyvä sairaanhoito on turvattava kaikkialla Suomessa. Alueiden välisiä terveyseroja on kavennettava. Alueellinen ja sosiaalinen tasa-arvo edellyttävät, että peruspalvelujen korkea taso ja saavutettavuus turvataan kaikille alkavalla vuosikymmenellä myös vaikeutuvan huoltosuhteen alueilla.

Terveydenhuoltoa tulee kehittää siten, että rahoituspohja turvataan, erityisesti lääkäreiden saatavuus varmistetaan sekä raja-aidat poistetaan perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja suurelta osin sosiaalihuollon palvelujen väliltä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien hajanaisuus on suurta tuhlausta ja nykyaikaisen yhteiskunnan palveluiden saajien kannalta sietämätöntä. Tietojärjestelmien yhteentoimivuuden varmistaminen tulee toteuttaa laajalaisesti.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisessa tulisi edetä pääsääntöisesti kuntien ja maakuntajakoa vastaavien sosiaali- ja terveystieteiden pohjalta. Piirit vastasivat terveyden edistämisestä, sosiaalisten ongelmien ehkäisystä sekä sosiaali- ja terveystieteiden palveluiden järjestäytymisestä ja tilaamisesta omalla alueellaan. Sosiaali- ja terveystieteiden hallinto valittaisiin kunnallisvaalien yhteydessä.

Kuntien hoito- ja palveluyksiköt kunnissa ja yhteistoiminta-alueilla vastaisivat palvelujen

tuottamisesta hyödyntäen myös yksityistä ja kolmatta sektoria. Palvelujen tuottamisesta sovitaisiin sosiaali- ja terveystieteiden sisällä esimerkiksi järjestämissopimuksella. Näin turvattaisiin edellytykset tuottaa palvelut lähellä käyttäjiä.

Sosiaali- ja terveystieteiden muodostaminen turvaksi palveluille riittävän laajan rahoitus- ja väestöpohjan luontevalla aluejaolla. Rahoituksen tulee perustua ennustettavaan ja yhdenvertaisuutta korostavaan malliin, jonka osapuolina ovat valtio ja kunnat. Kainuussa saadut kokemukset on hyödynnettävä rahoitusmallista päätettäessä.

Sosiaali- ja terveystieteiden muodostamisessa tulee huomioida alueelliset erityispiirteet ja tarpeet tästä perusmallista poikkeaviin ratkaisuihin muun muassa pääkaupunkiseudulla. Erityisvastuualueita yliopistosairaaloitten ympärille tarvitaan jatkossakin.

Keskusta seuraa kansallisen terveystieteiden selvitystyötä.

Omaisten asemaa hoitajina tulee tukea toiminnallisesti ja taloudellisesti. Vireää kansalais-toimintaa, seurakuntien työtä, vertaistukea ja lähimmäisvastuuta tulee arvostaa ja edistää. Omaishoitajien lomitussuunnitelmaa on kehitettävä ja omaishoidon tuen maksatus tulee siirtää Kelalle.

7.3. Perheen ja lasten puolesta

Perhe-elämän keskeiset haasteet ja lasten kasvuedellytysten turvaaminen on osa kestävästä yhteiskuntapolitiikkaa. Ajankäytön uudelleen jakamiseen on luotava paremmat edellytykset. Vanhempia on myös rohkaistava käyttämään niitä.

Yhteiskunnassa, viestinnässä ja kulttuurissa on tehtävä radikaali käänne perheitä rohkaisevaan suuntaan. Vanhempien elämänhallinnan vahvistamisen tulee olla perhepolitiikan keskeinen tavoite.

Lapsiperheen hyvinvointia ja jaksamista on tuettava kaikin mahdollisin keinoin, sillä perheen yhteyden loppuminen on todennäköinen ongelma lapsille ja etenkin pienituloisille vanhemmille, jotka joutuvat eron sattuessa rahoittamaan samoilla tuloillaan aikaisemman yhden asunnon sijaan kaksi.

Perhe-elämän ja työn entistä paremman yhteensovittamisen tulee olla yksi alkavan vuosikymmenen tärkeimmistä tehtävistä.

Työelämään tulee saada joustoja, esimerkiksi vapaaehtoisen osa-aikaisuuden lisäämistä, jotka helpottavat perheiden taakkaa. Lyhennetyt työviikot ja työpäivät voivat olla hyvä mahdollisuus myös niille, jotka haluavat panostaa lastensa tai omien iäkkäiden vanhempensa hoitamiseen.

Vanhempien mahdollisuuksia omien valintojen tekemiseen yksilön ja perheen tarpeiden mukaan on edelleen vahvistettava. Vanhempainrahakautta tulee pidentää tulevilla vaalikausilla asteittain. Tavoitteena tulee olla lapsiperheiden elinolojen parantaminen. Keskusta kiinnittää erityistä huomiota yhden vanhemman lapsiperheisiin.

Perheille tulee saada mahdollisuus valita yhteisverotus, silloin kun perheessä on pieniä lapsia. Yksinhuoltajille on luotava vastaavan edun tuottava vähennys tuloverotukseen.

Huostaanottojen ennalta ehkäisemiseksi ja kustannusten vähentämiseksi tulisi kehittää kriisiperheille tarkoitettua kohdennettua kotiapujärjestelmää. Huostaanottojen vähentämiseksi perheiden ongelmiin tulee puuttua riittävän varhain koko peruspalvelujärjestelmässä. Parasta ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä on kotiapu, tilapäinenkin. Myös perhetyön osuutta lastensuojeluperheiden kohdalla on voitava vahvistaa.

Tulee panostaa neuvola- ja kouluterveydenhuoltoon, perheneuvoloihin ja kunnalliseen kotiapuun. On rakennettava saumaton ketjun lapsen ja nuoren terveydenhuoltoon aina neuvolasta koulu- ja opiskelijaterveydenhuoltoon asti.

Hoivatyön on oltava arvostettua myös silloin, kun se tapahtuu kotona. Kotihoidon tuen tulee tarjota sitä haluaville realistinen mahdollisuus hoitaa lasta kotona. Sosiaaliturvan ja opintojen järjestelyin on rohkaistava varhaisempaan perheen perustamiseen.

Erityisesti pienten, alle kolmivuotiaiden päivähoidon kohdalla on otettava huomioon, että liian usein vaihtuvat ihmissuhteet ovat todellinen riski kehitykselle.

7.4. Yksin elävien erityisongelmat tunnistettava

Perheiden tukemisen rinnalla on tärkeää tunnistaa myös yksin elävien ihmisten erityisongelmat.

Yksi tai kaksi henkilöä muodostaa suurimman osan Suomen asuntokunnista. Jo yli miljoona suomalaista asuu yhden hengen taloudessa. Määrä kasvaa väestön vanhetessa. Yksinelävät ovat usein myös vaikeimmassa taloudellisessa asemassa.

Vähävaraisten yksinasuvien ja yksinhuoltajien arkea tulee tukea nykyistä paremmin mm. verotuksen keinoin. Samoin yhteiskunnan tulee edistää lasten tai ikätovereiden suorittamaa iäkkäiden ihmisten hoidon järjestämistä.

7.5. Ikäihmiset

Suomalaiset siirtyvät eläkkeelle yhä hyväkuntoisempina ja elävät pidempään kuin ennen. Eläkeikäiset ovat jatkossa entistä monimuotoisempi väestöryhmä, niin elämäntilanteen kuin terveytensäkin osalta

Vanhusten toimintakykyä parantamalla ja panostamalla avopalveluiden toimivuuteen luodaan edellytykset itsenäiselle elämiselle ja vanhusten keskinäiselle tuelle ja hoivalle vanhuusvuosina.

Julkisen sektorin on kyettävä takaamaan perusturva niin terveyden kuin taloudenkin osalta kaikille. Ikääntyvien kotona selviytymistä on tuettava avohoidon ja kotipalvelujen avulla. Harvaan asutuilla alueilla yksin asuvien vanhusten selviytymiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota esimerkiksi liikkuvien palvelujen avulla.

Jokaiselle tulee olla mahdollisuus päättää itselle ja läheisten arkeen parhaiten sopivasta hoitomuodosta. Ikääntyvän hoidossa paikkakuntarajat eivät saa olla esteenä.

Ikäihmisten syrjäytymistä ja yksinäisyyttä on kyettävä ennaltaehkäisemään. Mahdollisuus osallisuuteen ja tutut sosiaaliset verkostot luovat turvaa ikääntyvälle.

Kansalaisjärjestöjen ja seurakuntien tarjoamat palvelut toimivat voimavarana hoiva- ja virike-toiminnassa. Ikäihmisten aktiivista ja omatoi-

mista elämänmuotoa, jossa liikunnalla ja kulttuurilla on vahva sijansa, tulee vahvistaa.

Niin ikään läheisistään huolehtivia omaishoitajia tulee tukea. Omaishoidon järjestelmää tulee kehittää entistä joustavammaksi ja varmistaa heille riittävä vertaistuki sekä vapaapäivien mahdollisuus.

Sotiemme veteraanit ovat aikamme kunniakan-salaisia ja yhteiskunnan on huolehdittava siitä, että jokainen rintamaveteraani saa arkielämässään riittävän tuen ja kuntoutuksen.

8. Elinvoimaisten maakuntien ja maaseudun Suomi

Keskustan tavoitteena alkaneella vuosikymmenellä on vahvistaa tasapainoista aluekehitystä. Tavoitteena on hyvän elintason, palveluiden ja työpaikkojen turvaaminen koko maassa.

8.1. Työtä ja toimeentuloa koko Suomeen

Lähimmän vuosikymmenen aikana kehityserot uhkaavat kasvaa. Erityinen syy tähän on ikään-tyvä kansamme. Osassa maata työikäisten väestön määrä vähenee nykyinen yli 20 prosentilla ja eläkeläisten määrä kasvaa 50 prosentilla kymmenessä vuodessa. Tällaisilla alueilla uhkana on työvoiman riittävyys tarvittaviin palveluihin. Yhä koveneva kansainvälinen kilpailu haastaa myös monet aiemmin hyvin menestyneet alueet.

Toisaalta uhkien rinnalla näköpiirissä on nyt monia mahdollisuuksia. Maailmanlaajuinen ilmasto- ja energiapolitiikka, puute ruoasta, malmin ja mineraalien kysynnän valtava kasvu maailmalla ja uusien informaatioteknologia tarjoaa aivan uusia mahdollisuuksia tasapainoiselle aluekehitykselle.

Tarvitaan kuntien, maakuntien ja valtion aluekehitysyhteistyön syventämistä omien vahvuuksien tunnistamiseen ja hyväksikäyttöön. Vahvuudet on tunnistettava ja hyödynnettävä. Tämä on kuntien ja maakuntien tehtävä. Valtion on omalta osaltaan luotava edellytykset koko Suomen aineellisten ja henkisten voimavarojen hyödyntämisestä. Uuden laisella osaamiseen, innovaatioihin ja yrittäjyyteen perustuvalla

toimintamallilla Suomi voi olla maailmantalouden menestyjä myös tulevaisuudessa

Keskustan tavoitteena on toteuttaa koko maata koskeva massiivinen investointipainotteinen ohjelma, jolla luotaisiin ns. perusuraan verrattuna 1 – 2 prosenttiyksikköä parempi talouskasvu 2010-luvulla. Laaja, miljardiluokan investio-ohjelma rahoitettaisiin yksityisellä rahalla, eläkerahalla elinkaarimalleissa ja valtion budjettirahalla. Keskeinen tavoite on elinkeinoelämän toimintaedellytysten parantaminen, sekä koulutuksen ja tutkimuksen kehittäminen koko maassa, jotta luonnonvarojemme kestävä hyödyntäminen edistyy ja toimeentulomahdollisuudet paranevat.

Näillä koko Suomen voimavarat hyödyntämisen mahdollistavilla tulevaisuusinvestoinneilla turvattaisiin yrittämisen, työnteon ja menestymisen mahdollisuudet kaikille kautta maan.

Suomea tulee kehittää erikokoisten keskusten ja elävän maaseudun maana. Yhdyskuntarakenteen on mahdollistettava erilaiset asumismuodot vastaten ihmisten toiveisiin pientaloasumisesta ja luonnonläheisyydestä.

Tuleva päästötön liikenne, verkottuva tietoyhteiskunta sekä bioenergian tulevaisuus avaa uusia mahdollisuuksia kehittää ja kaavoittaa maakuntia ja niiden kaupunkeja ihmisten arjen sujuvuuden ja hyvinvoinnin kannalta toimiviksi lähiyhteisöiksi: kyliksi, kuntakeskuksiksi, puutarhakaupungeiksi tai kaupunginosiksi.

Valtion tulee taata kunnille kautta maan perusedellytykset tarjota yhdenvertaiset palvelut kuntalaisilleen elämän kaikissa vaiheissa. Tähän tarvitaan vahvaa kunnallista talouden itsehallintoa. Erityisesti kuntien väestörakenteen, harvan asutuksen, pitkien etäisyyksien ja tulopohjan kehityksestä johtuvia alueellisia olosuhte- ja palvelutarve-eroja on tasoitettava valtion- osuusjärjestelmällä.

Kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia on parannettava lisäämällä erilaisia suoran vaikuttamisen muotoja ja julkisen toiminnan avoimuutta. On myös huolehdittava siitä, että pinta-alaltaan laajoissa kunnissa luottamushenkilöitä on alueellisesti kunnan eri osista. Kunnallisten luottamushenkilöiden asemaa ja toimintaedellytyksiä on vahvistettava mm. mahdollistamalla keskeisten luottamushenkilöiden keskittyminen kokoaikaisesti tehtävänsä hoitoon. Kunnanvaltuustojen roolia vahvistetaan kehittämällä sille välineitä koko kuntakonsernin johtamiseen.

Myös kylä- ja kaupunginosatoiminnan merkitystä tulee korostaa.

Maakuntahallinnon ohjausta ELY ja AVI virastojen toimintaan ja valtion keskushallintoon tulee vahvistaa edelleen. Valtionhallinnon alueellistamista tulee jatkaa kohdentaen uudet alueellistamistoimet Väli- ja Pohjois-Suomeen.

Jokaisessa kunnassa on oltava valtionhallinnon palvelupiste, esimerkiksi kunnanvirastojen yhteydessä. Julkisten palvelujen etäpalvelua on kehitettävä aktiivisesti. Uusilla palvelutuotantotavoilla kyetään jopa parantamaan palveluja paikkakunnilla, joista valtion paikallispalvelut ovat jo kauan sitten poistuneet. Kaksoiskuntalaisuus on tehtävä mahdolliseksi. Ihmisille on annettava mahdollisuus nauttia kahden kunnan oikeuksista ja velvollisuuksista.

8.2. Menestyvä metropolialue ja suuret kaupunkiseudut vahvuutena

Helsingin ja suurten kaupunkiseutujen tulee menestyä vertailussa muihin vastaaviin ulkomaisiin kaupunkeihin. Niiden tehtävänä on luoda ja tuoda itselleen, Suomeen ja maakuntaansa korkean lisäarvon tekijöitä taloudessa, tieteessä ja kulttuurissa.

Suurimpien kaupunkiseutujen tulee kaikin keinoin verkottua yhteistyöhön sekä maapallon parhaiden toimijoiden että maakuntansa toimijoiden kanssa. Suomen globaali pärjääminen tarvitsee kaupunkeja ja kaupunkipolitiikkaa, joka menestyy ja hyödyttää koko maata.

Suomi tarvitsee menestyvää, kansainvälisesti kilpailukykyistä pääkaupunkia, joka kilpailee kansainvälisesti pääkaupunkisarjassa ja tietoisesti palvelee koko Uuttamaata ja koko maata.

Pääkaupunkiseudun haasteet kohdataan muodostamalla erityislaiilla palvelu- ja päätöksentekojärjestelmä. Sen hallinto johtaisi vaaleilla valittu valtuusto. Pakkoliitoksia ei Sipoon jälkeen tule tehdä, mutta liitokset ovat mahdollisia, jos alueen asukkaat sitä tahtovat.

Helsinkiä kehitetään ympäristöystävällisemmäksi ja ihmisläheisemmäksi kävelykeskustan, tehokkaan julkisen liikenteen ja ruuhkamaksujen kaltaisten järjestelyjen sekä riittävien puisto- ja viheralueiden avulla. Palveluja voi käyttää yli kuntarajojen. Pääkaupunkiseudun ja kehyskuntien tulee muodostaa yhteinen joukkoliikennealue.

Pääkaupunkiseudun lukuisia kaupunginosia pitää systemaattisesti kehittää asumisen, palvelujen ja työpaikkojen yhdistäviksi kokonaisuudeksi.

Pääkaupunkiseudun suurin yksittäinen ongelma on asumisen kalleus. Siihen alueen kaupunkien pitää vastata riittävällä tonttitarjonnalla ja riittävällä kohtuuhintaisella vuokra-asuntotutannolla.

9. Vihreän kasvun vuosikymmenelle

9.1. Voimaa luonnosta

Luonnonvarojen merkitys maailmassa kasvaa. Ihmisen vastuu luonnosta lisääntyy ja samalla hyvinvointia ja uusia liiketoimintamahdollisuuksia voidaan lisätä hyödyntämällä luonnonvaroja kestäväällä tavalla.

Metsävaramme ovat biomassaltaan suuremmat kuin koskaan. Kaivannaiset ovat yhä tärkeämpiä voimavarojamme. Maa- ja metsätaloudella ja ruoan tuotannolla on maailmanlaajuisesti hyvät näkymät.

9.2. Kohti ympäristön ja talouden sopusointua

Suomesta tulee rakentaa hiilineutraali yhteiskunta, jossa talouden ja ympäristön vuorovaikutus on kestävä kehityksen mukaista kumppanuutta. Aineellista hyvinvointia ei voida kasvat-
taa luonnon kustannuksella.

Ympäristön ja talouden yhteensovitus on voitava tieteellisesti seurata ja todentaa. Energian kokonaiskulutus pitää kääntää laskuun, ilmastoa kuormittavia päästöjä on leikattava radikaalisti, maaperän ja vesistöjen kemikaalikuormitusta on vähennettävä ja luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen pysäytettävä.

Tulevilla sukupolvilla on oltava mahdollisuus nauttia monipuolisesta luonnosta ja puhtaasta ympäristöstä.

9.3. Vihreä teknologia vientiteollisuuden uudeksi tukijalaksi

Suomesta tulee tehdä biotalouden, uusiutuvan energian tuotannon ja materiaalitehokkuuden edelläkävijä. Näin edelleen kehittyvästä osaamisesta voidaan kehittää vientiteollisuudellemme uusi vihreä aluevaltaus.

Vihreä teknologia pitää sisällään teknologiset ratkaisut ja toimintatavat, joilla uusiutumattomia luonnonvaroja korvataan uusiutuvilla, materiaali- ja energiatehokkuutta parannetaan, prosessien päästöjä alennetaan sekä jätteiden syntyä ehkäistään ja materiaaleja kierrätetään.

Tavoitteena on oltava, että uusiutuva energia ja vihreä teknologia tuovat suomalaisille 100 000 uutta työpaikkaa vuoteen 2020 mennessä.

Tutkimus – ja tuotekehityspanoksia on suunnattava vihreän teknologian kehitykseen ja kaupallistamiseen.

9.4. Ilmastonmuutos ja energialinjat

Suomen tulee olla aktiivinen toimija kansainvälisessä ilmastopolitiikassa ja edelläkävijä kansallisessa ilmasto- ja energiapolitiikassa matkalla kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa.

Tavoitteena on päästöneutraali Suomi vuoteen 2050 mennessä. Sen saavuttaminen edellyttää radikaalia energiatehokkuuden paranemista, fossiilisten polttoaineiden korvaamista uusiutuvilla sekä päästöjen leikkausta kaikilla yhteiskunnan aloilla. Yksi keino parempaan energiatehokkuuteen on älykkään sähköverkon käyttöönotto.

Tavoitteena tulee olla nostaa uusiutuvan energian osuus kokonaisenergiankulutuksesta vähintään 38 % vuoteen 2020 mennessä. Uusiutuvan energian tuotanto on hajautettua ja paikallista ja se tarjoaa työtä ja toimeentuloa kautta maan.

Puu on merkittävin uusiutuvan energian lähde. Metsäteollisuuden tuotannon ohessa tuotetaan jopa 85 % suomalaisesta bioenergiasta. Puun käyttöä voidaan tehokkaimmin lisätä yhdistetyssä sähkön- ja lämmöntuotannossa. Myös uudet tekniikat voivat lisätä puun energiakäyttöä.

Tuulivoimalla tulee tuottaa 6-9 TWh sähköä vuoteen 2020 mennessä. Tuulivoimateknologias- ta tulee kehittää entistä merkittävämpi työllistäjä vientimarkkinoille. Kaavoitusta ja lupakäy-

täntöjä tulee kehittää, jotta ne eivät jarruta tuulivoiman nopeaa kasvua.

Vesivoimasta saadaan puhdasta energiaa ja parasta säätövoimaa kulutuksen vaihteluihin ja kulutushuippujen tasaamiseen. Vesivoimaa voidaan saada lisää jo rakennettujen vesistöjen lisärakentamisella ja niiden käyttöä tehostamalla.

Vesivoimalla tuotetaan nykyään 15 TWh eli vajaa viidennes Suomen sähköstä. Konkreettisiin vesivoimahankkeisiin tulee ottaa kantaa ta- pauskohtaisesti erilaisia arvoja keskenään punnitien.

Myös maalämmön ja muiden lämpöpumppujen käyttöä on edistettävä.

Kotimaisuus ja huoltovarmuusnäkökulma puoltavat turpeen käyttöä edelleen joko energiantuotannossa suoraan poltettuna tai liikennepoltto- aineeksi jalostettuna. Turve on hitaasti uusiutuva luonnonvara. Sen käyttöä voidaan perustella kotimaisuudella, huoltovarmuudella ja hiilen korvaamisella. Turpeen käyttöä voidaan lisätä fossiilisten liikennepolttoaineiden korvaajana. Turpeen polton mahdollistaminen vuosikymmeniksi eteenpäin edellyttää kuitenkin hiilidioksidin talteenotto- ja varastointitekniikan kehittämistä turvevoimaloihin sopivaksi. Turpeen nosto ei saa pilata vesistöjä. Siksi korjuutekniikkaa on voimakkaasti kehitettävä. Tieteellistä työtä jatketaan sen varmistamiseksi, että turpeen kansainvälinen päästökerroin vastaa sen ominaisuuksia hitaasti uusiutuvana luonnonvarana.

Tavoitteena tulee olla, että kivihielestä päästään eroon energiantuotannossa kokonaan vuoteen 2025 mennessä tai kivihieiltä poltettaessa on käytössä oltava kattava hiilidioksidin talteenotto. Myös maakaasua pyritään vähitellen korvaamaan uusiutuvalla energialla erityisesti biokaasulla.

Sähköntuotantokapasiteettia on oltava riittävästi kattamaan omalla sähkötuotannolla myös kylmien talvikuukausien kulutushuiput. Teollisuuden tarpeisiin on oltava myös riittävästi kohtuuhintaista sähköä. Sen tuottamiseen tarvitaan myös ydinvoimaa.

9.5. Vähäpäästöinen arki

Kiinteistöjen lämmitys ja liikenteen energiankulutus aiheuttavat nykyään lähes puolet maamme hiilidioksidipäästöistä. Biopolttoaineet ja ajoneuvotekniikan kehitys kääntävät nyt lii-

kenteen yhdyskuntarakenteen hajautusta suosivaksi.

Myös ympäristösyistä tulee edistää sellaisten puutarhakaupungin ideaa toteuttavien yhdyskuntien luomista, jossa asuminen, työpaikat ja palvelut ovat lähellä toisiaan, pääsääntöisesti kävely- tai pyöräilyetäisyydellä ja jossa entistä suurempi osa liikkumisen tarpeesta korvataan toimivalla videoneuvottelutekniikalla sekä sähköisellä asioinnilla.

Suomalaisia tulee tukea arkielämän muutoksessa, jossa toteutuu merkittävä käänne kohti päästötöntä asumista ja liikkumista.

Päästötöntä rakentamista pitää kehittää kaikkiin asumismuotoihin niin kaupungeissa kuin maaseudulla. Uudisrakentamisessa tulee siirtyä matala-, passiivi- ja plus-energiataloihin ja myös korjausrakentamisessa painottaa energia- tehokkuutta. Puun käyttöä tulee lisätä talorakentamisessa, koska puu on hiilinielu ja betonirakentaminen aiheuttaa merkittäviä kasvihuonepäästöjä.

Lämmityksessä kannatamme siirtymistä uusiutuvan energian käyttöön niin pientaloissa kuin kaukolämmön tuotannossakin.

Kaupunkien joukkoliikenteen kehittämällä saavutetaan pieniä parannuksia, mutta suurin vaikutus on biopolttoaineiden ja ajoneuvoteknologian kehittämällä. Henkilöautoliikenteessä tulee vauhdittaa siirtymistä vähäpäästöisiin ajoneuvoihin, mm. sähköautoihin.

Puupohjaista biodieselin tuotantoa ja käyttöön- ottoa tulee kiirehtiä. Uusiutuvien osuus kaikista polttoainesta tulee olla vähintään 20 prosenttia vuoteen 2020 mennessä.

Biopohjaisten liikennepolttonesteiden ja sähköautoteknologian kehittäminen ovat samalla tärkeitä esimerkkejä suomalaisia työllistävästä vihreästä teknologiasta.

9.6. Jätteistä raaka-aineiksi

Jätekuormitusta on vähennettävä tuntuvasti tehostamalla jätteiden uudelleenkäyttöä ja materiaalien kierrätystä.

Hyötykäyttöön kelpaamattomat jakeet voidaan polttaa asianmukaisen teknologian avulla. Eloperäinen jäte tulee hyödyntää biokaasutuksen, kompostoinnin tai polton kautta ja sen sijoitus kaatopaikoille tulee lopettaa kokonaan.

Teollisuuden tuhkia ja kuonia voidaan käyttää tierakentamiseen. Puuvoimalaitosten tuhkat kannattaa palauttaa metsiin. Arvokkaat ravinteet kuten fosfori on otettava talteen yhdyskuntien jätevesistä.

Näillä toimilla kaatopaikkojen tarve kutistuu lähes olemattomiin. Haluamme tehdä Suomesta ravinteiden kierrättämisen mallimaan.

9.7. Maatalous kuluttajan ystävä

Ruuan, puhtaan veden, bioenergian ja kuitujen lisääntyvä tarve maailmassa avaa myös suomalaiselle maa- ja metsätaloudelle sekä koko maaseudulle uusia haasteita ja mahdollisuuksia.

Samaan aikaan myös suomalaisen kuluttajan odotukset kasvavat ruoan turvallisuuden, tuotantotavan ja hinnan suhteen. Niihin vastattaessa suomalaisen maatalouden vahvuudet perustuvat puhtaaseen maaperään, eläin- ja kasvitautivaapauteen, salmonellattomuuteen, GMO-vapauteen sekä nykyaikaiseen perheviljelmämalliin.

Kuluttajien luottamuksen säilyttämiseksi on välttämätöntä huolehtia tuotannon eettisesti kestävästä periaatteista alkaen tuotantoeläinten hyvästä kohtelusta.

Suomalaisessa elintarviketaloudessa on merkittävä rooli osuustoiminnalla, jonka toimintaedellytyksistä tulee huolehtia tasavertaisesti muiden yritysmuotojen kanssa. Näin voidaan myös edistää koko elintarvikeketjun toimivuutta sen arvonalisän asianmukaista jakautumista ketjun eri toimijoiden kesken.

Kansainvälisten epävarmuuksien lisääntyessä on huoltovarmuus turvattava, mikä edellyttää vähintään nykyisen tuotantomäärän säilymistä. Myös maataloudessa on pidettävä huolta tuotannosta vastaavien jaksamisesta ja monipuolisesta osaamisesta. Tilojen jatkajien toimintaedellytykset on turvattava.

EU:n maatalouspolitiikkaa uudistetaan 2014 alkaen. Suomen on oltava uudistustyössä aktiivinen ja korostettava erityisesti perheviljelmäpohjaisen maatalouden mallin säilyttämistä Euroopassa. Päätöksenteossa on tuotava esiin maatalouden kilpailukyvyyn, luonnonolosuhteiden ja kannattavuuden alueellinen erilaisuus Unionin sisällä. Suomen on pidettävä uudistuksessa huolta ympäristöperusteiden ja monivaikutteisuuden huomioon ottamisesta.

Ilmastonmuutos ja paheneva ruokapula on myös otettava huomioon maatalouspolitiikan uudistuksessa. Yhteisen maatalouspolitiikan tulee sisältää tehokkaat keinot, joilla voidaan puuttua markkinahäiriöihin ja hallita suuria hinta- ja kustannusvaihteluja.

Suomen pohjoisen maatalouden kilpailukykyhaittaa tulee jatkossakin voida kompensoida kansallisella tuella liittymissopimuksen artikloiden 141 ja 142 mahdollistamalla tavalla. Tärkeää on, että yhteisellä maatalouspolitiikalla kyetään nostamaan markkinoilta saatavan hinnan osuutta viljelijän kokonaistulosta.

Maataloustuotanto on monivaikutteista. Sitä säätelevän politiikan on huolehdittava luonnonvarojen kestävästä käytöstä, tuotannossa syntyvien jätteen mahdollisimman alhaisesta tasosta, luonnon monimuotoisuuden varjelemisesta, ekosysteemien toimivuudesta ja tuotantoeläinten hyvinvoinnista.

Tukea tulee kohdentaa olosuhdehaittojen, ekologian ja maaseutupoliittisiin kriteereihin, jotta maataloutta voidaan harjoittaa koko Suomessa.

Erityistä painoa tulee antaa ympäristön kannalta kestäville tuotantomuodoille kuten luomulle, ravinteiden kierrätykselle, tuotteiden korkealle ulkoiselle ja sisäiselle laadulle, valkuaisomavaraisuuden nostolle, erikoistuotannolle ja maaseudun elinvoimalle erityisesti harvaan asutulla maaseudulla.

Vesistöjen ja Itämeren ravinnekuormitusta on jo merkittävästi alennettu ja sitä on edelleen alennettava noin kolmanneksella asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Tässä työssä tulee hyödyntää uusiutuvan energiantuotannon lisäysmahdollisuutta sekä ravinteiden konsentroitua ja talteenottoa erityisesti kotieläinten lannasta.

Tietyillä alueilla, tai koko Suomella, on oltava mahdollisuudet julistautua geenimuuntelusta vapaaksi alueeksi. Päätösvalta geenimuunneltujen kasvien viljelystä tulee siirtää Unionilta jäsenvaltioille. Kuluttajille on turvattava mahdollisuus käyttää geenimuuntelusta vapaita elintarvikkeita.

Kauppoihin tulee saada nykyistä enemmän lähiruokaa. Pienet lähiruokatuottajat eivät saa tuotteitaan kuluttajien saataville. Kauppojen tulee tarjota lähiruualle tietty määrä tilaa valikoimassaan. Mikäli tämä ei toteudu itsesääteilyllä, on siitä säädettävä lailla.

Kuluttajien lähiruokaosuuskuntien ja vastaavien hankintarinkien syntymistä on tuettava neuvonnalla. Kuntien ja kuntayhtymien tulisi saada neuvontaa lähiruokan suosimiseksi. Suomessa on rikas alueellinen ruokakulttuurin perinne. Tämän perinteen jatkuminen ja jalostuminen työpaikoiksi pitää turvata.

9.8. Metsät biotalouden selkäranka

Metsien kasvu nousee yli 100 miljoonan kuutiometrin vuodessa tällä vuosikymmenellä. Tavoitteena tulee olla, että kasvusta hyödynnetään vähintään 80 miljoonaa kuutiometriä ja samalla huolehditaan metsäluonnon monimuotoisuuden säilymisestä. Puun käyttöä tulee monipuolistaa huomattavasti nykyisestä. Puuta pitää käyttää ensisijaisesti mahdollisimman korkean jalostusasteen tuotteisiin.

Metsien omistuksen jatkuva pirstoutuminen tulee estää luomalla verotuksellisia kannustimia metsämaan ostoon sekä sukupolvenvaihdoksiin. On myös löydettävä myönteiset keinot, joilla omistajat myyvät puuta säännöllisesti ja hoitavat metsää muun muassa paremman puukaupainformaation ja uusien hintasopimismenetelmien avulla.

Metsänhoidon byrokratiaa tulee vähentää ja lisätä metsänomistajien puhevaltaa metsänkäsittelymuotojen valinnassa. Samalla on huolehdittava metsien riittävästä virkistyskäytöstä ja jokamiehen oikeuksista. Luonnonsuojelupäätöksiä voidaan tarkentaa olosuhteiden muuttuessa.

Kuitupohjainen paperi- ja kartonkiteollisuus ei saa enää supistua. Tulee kehittää biojalostamoi- ta, joissa sellun ohella tuotetaan raaka-aineita esimerkiksi kemianteollisuuden tarpeisiin korvaamaan öljypohjaisia materiaaleja.

Puun käyttöä puurakentamiseen pitää tuntu- vasti lisätä mm. lainsäädäntöä muuttamalla. Puurakentamista tulee tuoda esiin kansainvälisessä ilmastopolitiikassa, jotta puun kilpailukyky uusiutuvana ja hiiltä sitovana rakennus- materiaalina tunnetaan mahdollisimman hyvin kansainvälisillä markkinoilla.

Puurakentamista on edistettävä käytännössä myös Suomessa. Samalla täytyy edistää alan yritysten verkottumista ja markkinointia kansainvälisille markkinoille.

Tavoitteena tulee olla metsähakkeen käytön lisääminen sähkön ja lämmön tuotannossa 15 miljoonaan kuutiometriin vuodessa. Tavoitteen-

na on myös, että maahamme syntyy myös useita biojalostamoita, jotka valmistavat puuraaka-aineesta liikennepolttonesteitä.

Suomalaiset metsät tarjoavat kansalaisille virkistysmahdollisuuksia ja tarjoavat yhdessä vesistöjemme kanssa upeita puitteita matkailupalveluille, jotka voivat olla merkittäviä työllistäjiä useissa maakunnissa.

9.9. Luonnonsuojelu, monimuotoisuus

Luonnon monimuotoisuus geenien, lajien ja ekosysteemien tasolla on itseisarvo, mutta se tuottaa myös suoraa hyötyä palvellessaan ekosysteemien toimivuutta. Se lisää myös luonnon itsensä palautuvuutta katastrofitilanteissa.

Monimuotoisuus on keskeinen biotalouden voimavara. On ihmisen edun mukaista vaalia luonnon suuria kiertoja ja elämää ylläpitävän järjestelmän runsautta. Luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen on pysäytettävä.

Luonnon monimuotoisuuden säilyminen on myös yksi talouden ekologisen kestävyuden mittari. Elinympäristöjen ja lajiston moninaisuuden köyhtyminen on pysäytettävä. Uhanalaiset luonnonarvot on suojeltava ja luonnon monimuotoisuutta on vaalittava suunnitelmallisesti.

Uhanalaisten lajien suojelussa on keskeistä paikallisen väestön huomioon ottaminen ja kaikkien osapuolten aito yhteistyö. Tästä esimerkkinä on saimaannorpan suojelu, kun keväällä 2010 löytyi laskennoissa peräti 57 saimaannorpan pesää ja 53 elävää kuuttia. Tavoitteena on saimaannorppakannan kasvu 450 yksilöön vuoteen 2020 mennessä.

Monimuotoisuuden ylläpito on oleellinen osa hyvää metsänhoitoa ja maataloutta. Monimuotoisuutta tulee vaalia kehittämällä metsänhoitoa ja maatalouden tuotantomenetelmiä.

Maatalouden aktiivinen harjoittaminen, esimerkiksi karjan laiduntaminen, lisää luonnon monimuotoisuutta. Samalla tavoin suojelualueiden ennallistamisella lisätään niiden arvoa. Tienpienareet ovat nykyään maan laajin ketoalue.

Uusia suojelualueita tulee kohdentaa Metso-ohjelman mukaisesti vapaan yhteistyön ja täyden korvauksen periaatteella. Luonnonsuojelun nykyisessä kehitysvaiheessa tarvitaan eniten Metso-ohjelman mukaista kanavaa, joka tarjo-

aa alueita luonnonsuojeluun vapaan yhteistyön ja täyden korvauksen periaatteella. Metso-ohjelman rahoitus on turvattava. Luonnonsuojelukin on monille yksi maankäytön muoto.

Itämeren ekologinen tila on hälyttävä. Suomen on tehtävä oma osansa HELCOMin Itämeren suojeluohjelmassa alentamalla ravinne- ja myrkkynuormitusta, parantamalla meriturvallisuutta ja öljyntorjuntavalmiutta sekä turvattava meriluonnon monimuotoisuus.

Lisäksi on kehitettävä teknologisia ratkaisuja Itämeren sisäisen kuormituksen vähentämiseksi hapettamalla. Sen rehevöityminen ja eliöiden lajisuhteiden vääristyminen tulee torjua. Tavoitteena on että meren elpyminen lähemmäksi normaalia ekosysteemitilaansa.

9.10. Mineraalit ja vesivarat

Mineraalisten luonnonvarojen käyttöä tulee lisätä kansalliset ja ympäristönäkökohdat tiukasti huomioon ottaen. Kaivostoiminnalla on tulevaisuudessa tärkeä merkitys taloudelle ja työllisyydelle erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa.

Malmien louhintamäärät voidaan nostaa Suomessa kymmenkertaiseksi vuoteen 2020 mennessä. Myös kaivostoiminnassa Suomesta löytyy merkittävää osaamista.

Suomella on runsaat vesivarat. Puhtaan veden arvo nousee ilmastonmuutoksen ja vesien säästämisen edetessä. Tulee ottaa erityinen vastuu pohjavesien, sisävesiemme sekä Itämeren pohjoisosien veden laadun säilyttämisestä ja parantamisesta.

Tässä työssä ajankohtaisinta on Itämeren rantavyöhykkeen tilan parantaminen. Alkavalla vuosikymmenellä on erityinen paino asetettava haja-kuormituksen fosfori- ja typpikuorman vähentämiseen sekä taajamien jätevesien tyyppien puhdistamisen tehostamiseen. Haja-asutuksen aiheuttaman kuormituksen suhteen on neuvonnan avulla toteutettava kustannustehokkuutta.

Maatalouden vesistökuormituksen alentamiseksi ympäristötukitoimia pitää ohjata täsmällisesti alueellisesti ja tila- sekä lohkokohteisesti.

9.11. Taloudellinen ohjaus

Talouden ja ympäristön synergian saavuttamiseksi tarvitaan kansalaisten sitoutumista ja vahvaa poliittista ohjausta.

Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää myös monipuolisia taloudellisia ohjauskeinoja: veromalleja, avustuksia ja investointitukia, syöttötäristä ja päästökauppaa. Samoin pitää nopeuttaa vihreän teknologian läpimurtoa markkinoilla.

9.12. Kansanvallan puolesta verkottuvassa maailmassa

Keskusta tarjoaa jokaiselle suomalaiselle mahdollisuuden vaikuttaa tämän ohjelman toteuttamiseen, omiin ja lähimmäistensä elinehtoihin politiikan kaikilla tasoilla, kunnasta maakuntaan ja kotimaahan, Eurooppaan sekä koko ihmiskunnan yhteisiin asioihin.

Keskusta haluaa edelleen kehittää laajaan ja aitoon osallistumiseen perustuvaa parlamentaarista sopimussyhteiskuntaa.

Viime vuosikymmeninä kansalaisten osallistuminen politiikkaan ja vaaleihin on huolestuttavasti laskenut. Samaan aikaan nykyaikaisesta verkottumisesta ja kansalaisaktivismista on tullut myönteinen ja tärkeä osa ihmisten arkea.

Politiikan, verkkojen, joukkoviestimien, kulttuurin ja kansalaisaktiivisuuden rajat ovat sulaneet ja ne luovat yhä enemmän yhdessä uuden poliittisen todellisuuden.

Viime vuosikymmenellä mediasta tuli politiikkaa. Tällä vuosikymmenellä politiikasta tulee mediaa.

Myös julkiset yhteisöt ja hallinto verkottuvat suoraan vuorovaikutukseen kansalaisten kanssa.

Alkaneella vuosikymmenellä Keskusta toimii täysivoimaisena sekä reaaliarjen paikallisyhteisöissä että verkoissa kootakseen niissä yhteen ihmisyyttä ja sen kehitystarvetta edistävät aatteelliset liittoutumat.

